

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johanna Runius

Polygama äktenskap i Sverige

Ju fler desto bättre – eller?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Eva Ryrstedt

Termin för examen: Period 1 VT 2018

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar	8
1.4 Avgränsningar	9
1.5 Metod	10
1.6 Forskningsläge	12
1.7 Material	12
1.8 Disposition	13
2 GRUNDLÄGGANDE RÄTTIGHETER SOM BERÖRS INOM RAMEN FÖR POLYGAMA ÄKTENSKAP	15
2.1 Allmänt	15
2.2 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna	15
2.3 Regeringsformen	16
3 MONOGAMI OCH GRUNDEN FÖR DET SVENSKA ÄKTENSKAPET	18
3.1 Historisk tillbakablick	18
3.1.1 Bakgrund	18
3.1.2 1734 års giftermålsbalk	18
3.1.3 1920 års giftermålsbalk	19
3.1.4 1987 års äktenskapsbalk och samkönade äktenskap	19
3.2 Det monogama äktenskapet	20
4 POLYGAMA ÄKTENSKAP	22
4.1 Allmänt	22

4.2	Omständigheter som rättfärdigar polygama äktenskap	23
4.3	Informella äktenskap	24
4.4	Kritik mot polygama äktenskap	25
5	POLYGAMI I DET SVENSKA RÄTTSSYSTEMET	27
5.1	Regler om erkännande av utländska äktenskap	27
5.2	Ordre public	28
5.3	Polygami i folkbokföringsregistret	30
5.3.1	Registrering av uppgifter i folkbokföringsregistret	30
5.3.2	Registrerade polygama äktenskap i folkbokföringsregistret	31
5.3.3	Skatteverkets uppmaningar inför framtiden	33
6	MAHR	34
6.1	Det rättsliga institutet mahr	34
6.2	Svenska domstolars hantering av mahr	35
6.3	Svenska avgöranden om mahr	36
6.3.1	RH 2005:66	36
6.3.2	NJA 2017 s. 168	37
7	DEN SVENSKA ARVSRÄTTENS GRUNDER	39
7.1	Historisk tillbakablick	39
7.1.1	Bakgrund	39
7.1.2	Utvecklingen av efterlevande makes arvsrätt	40
7.2	Efterlevande makes rättsställning	41
7.2.1	Bodelning vid ena makens död	41
7.2.2	Efterlevande makes företrädesrätt	41
7.2.3	Basbeloppsregeln	42
7.3	Testamente	42
8	DEN ISLAMISKA ARVSRÄTTENS GRUNDER	44
8.1	Historisk tillbakablick	44
8.1.1	Bakgrund	44
8.1.2	Utvecklingen av efterlevande makes arvsrätt	45
8.2	Efterlevande makes rättsställning	45
8.2.1	Ekonomiska konsekvenser för den efterlevande maken	45
8.2.2	Den efterlevande makens arvsrätt	46
8.3	Arvsrätt för efterlevande makar i polygama äktenskap	48
8.4	Testamente	49

9 MUSLIMERS ARVSRÄTT I SVERIGE	50
9.1 Jurisdiktion	50
9.2 Lagval	51
9.3 Svensk jurisdiktion med islamiskt lagval	52
9.4 Hanteringen av polygama äktenskap	53
10 ANALYS	55
10.1 Kan polygama äktenskap tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige?	55
10.2 Går det att hämta vägledning för hantering av polygama äktenskap från svenska domstolars avgöranden om mahr?	58
10.3 Vilka tillämpningsproblem kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap?	60
10.4 Vad blir konsekvenserna av tillämpningsproblemen för de som lever i polygama äktenskap?	64
11 SLUTSATS	68
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	69
Offentligt tryck	69
Litteratur	70
Elektroniska källor	73
Lagbokskommentarer	73
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	75
Högsta domstolen	75
Högsta förvaltningsdomstolen	75
Hovrätten	75
EU-domstolen	75

Summary

During the autumn of 2017, increased attention was paid to polygamous marriages in Sweden. It all started after a situation in Nacka municipality. A housing was arranged for a man with his three wives and 16 children. In January 2018, the Swedish Tax Agency published a report regarding the amount of people, according to the Population Register, registered in polygamous marriages. The report presented that there are a total of 679 people registered as married to more than one spouse. 169 of them are estimated to live in true polygamous marriages.

The purpose of this thesis is to try to determine the regulatory boundaries that Swedish law sets in relation to foreign traditions. In order to narrow the purpose, this thesis focuses on the spouses of polygamous marriages. Children are omitted to the extent that it is not necessary to account for the spouse's legal status. The methods used are the legal dogmatic method and the legal analytical method. The legal analytical method differs from the legal dogmatic by allowing other sources than only the traditional legal dogmatic sources. Furthermore, comparisons are made between different countries to elaborate the analysis and discussion of polygamy in a Swedish setting.

The first two questions I intend to answer are how the Swedish rules on marriage relate to polygamy and if polygamous marriages can be allowed within the framework of current law in Sweden. My conclusion is that monogamous marriage is the foundation of The Swedish Marriage Code. Polygamous marriages are incompatible with Swedish law as The Marriage Code and The Code of Inheritance are inapplicable in cases of polygamy in their current writings. However, the Swedish Tax Agency's investigation, together with the rules on bigamy, has shown that polygamous marriages occur to a certain extent in Sweden. The third question is whether it is possible to obtain guidance from Swedish courts' decisions about *mahr*, as there

is no decisions about polygamous marriages. *Mahr* is, just as polygamous marriages are, a foreign concept in Sweden, but so far there are too few judgments about *mahr*. What can be determined by the decisions is that Swedish courts are able to judge in disputes about foreign concepts for Swedish law. The Swedish courts are also able to apply foreign law. The next issue deals with the application problems that arise when The Code of Inheritance is applied to polygamous marriages. The application problems arise because The Code of Inheritance only allows one wife. Obtaining guidance from, for example, Islamic inheritance rights is also not optimal. This is because Islamic inheritance law can be considered contrary to *ordre public* because the surviving wife is entitled to the dual quota of the inheritance compared with the surviving husband.

The last question deals with the consequences of the application problems that may arise for those living in polygamous marriages. The consequences are that both legal practitioners and spouses lack knowledge of how inheritance and property rights should be governed by Swedish law in polygamous marriages. Lastly another consequence is the fact that polygamous marriages will contravene The Quran if Swedish law does not treat polygamous marriages equally. I therefore consider that despite the existence of polygamous marriages, there are no regulatory boundaries for them in the Swedish marriage- and inheritance law.

Sammanfattning

Polygama äktenskap i Sverige uppmärksammades under hösten år 2017. Anledningen var att Nacka kommun ordnade bostäder till en man med hans tre hustrur och 16 barn. Skatteverket publicerade i januari 2018 en rapport om hur många personer som enligt folkbokföringsregistret lever i polygama äktenskap. Rapporten visade att det totalt finns 679 personer som är registrerade som gifta med mer än en make eller maka. Av dem uppskattas 169 personer leva i äkta polygama äktenskap.

Syftet med uppsatsen är att försöka fastställa det utrymme och de gränser som svensk rätt uppställer i förhållande till främmande traditioner. Uppsatsen fokuserar på makarna i polygama äktenskap. Således lämnas barn utanför uppsatsen i den mån de inte behövs för att redogöra för makars rättsställning. Metoderna som används är dels den rättsdogmatiska metoden, dels den rättsanalytiska metoden. Den rättsanalytiska metoden skiljer sig från den rättsdogmatiska till metod genom att den tillåter andra källor än endast de traditionella rättsdogmatiska. Uppsatsen innehåller även komparativa inslag.

De första två frågorna jag ämnat besvara är hur de svenska reglerna om äktenskap förhåller sig till polygami och om polygama äktenskap kan tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige. Det jag kommit fram till är att monogama äktenskap är grunden för äktenskapsrätten. Således är polygama äktenskap oförenliga med svensk rätt. Det finns därför inget utrymme för dem i äktenskapsbalken eller ärvdabalken. Däremot har Skatteverkets utredning tillsammans med reglerna om tvegifte visat att polygama äktenskap förekommer och tolereras i viss utsträckning i Sverige. Den tredje frågan behandlar om det går att hämta vägledning från svenska domstolars avgöranden om *mahr* när det blir aktuellt att hantera polygama äktenskaps eventuella rättsverkningar. *Mahr* är precis som polygama äktenskap ett för Sverige typfrämmande institut. Än så länge finns det dock för få avgöranden om

mahr. Något som trots allt framkommer av målen är att svensk domstol inte har några problem att döma vid tvister om sådant som inte förekommer i svensk rätt. Domstolen har heller inte problem med att tillämpa främmande rätt. Nästa fråga behandlar tillämpningsproblemen som uppstår när den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap. Tillämpningsproblemen uppstår genom att ärvdabalken förutsätter att det endast finns en hustru. Det resulterar i att det inte finns någon vägledning i ärvdabalken om hur rättstillämparen ska fördela arvet mellan kvinnorna. Att hämta vägledning från exempelvis islamisk arvsrätt är inte heller optimalt. Det beror på att islamisk arvsrätt kan anses strida mot *ordre public* eftersom den efterlevande maken har rätt till den dubbla kvotdelen av kvarlåtenskapen jämfört med den efterlevande maken. Den sista frågan behandlar vad konsekvenserna blir av de tillämpningsproblem som kan uppstå för dem som lever i polygama äktenskap. Konsekvenserna blir att både rättstillämpare och makar saknar vetskap om hur arvskiften och bodelningar ska gå till enligt svensk rätt vid polygama äktenskap. Konsekvenserna blir även att äktenskapen kan anses strida mot Koranen om svensk rätt inte behandlar äktenskapen som likvärdiga. Jag anser därför att det, trots att det finns polygama äktenskap, inte finns något utrymme för dem i den svenska äktenskaps- och arvsrätten.

Förord

Det börjar bli dags att skriva de absolut sista raderna på uppsatsen. Det finns många att tacka. Först och främst vill jag tacka Peter Zeijersborger för idén. Utan den hade uppsatsen handlat om något helt annat. Jag vill tacka min handledare Eva Ryrstedt för all din vägledning och uppmuntran. Jag vill även tacka Michael Bogdan för att du tog dig tid att läsa uppsatsen. Kristian Holm förtjänar också ett stort tack för korrekturläsning och intressanta diskussioner kring uppsatsen. Till sist vill jag tacka alla mina vänner i Lund som korrekturläst och stöttat mig under skrivprocessen.

Fyra och ett halvt magiska år på juristprogrammet i Lund börjar lida mot sitt slut. Jag är evigt tacksam för min älskade familj och mina vänner som funnits där för mig under hela min studietid. När jag inte trodde på mig själv trodde ni på mig och det är tack vare er som jag är här idag!

Lund 15 maj 2018

Johanna Runius

Förkortningar

BrB	Brottsbalk
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska unionen
HD	Högsta domstolen
Ibid	På samma ställe
IÄL	Lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap
Kap.	Kapitel
LIMF	Lag om internationella frågor rörande makars och sambors förmögenhetsförhållanden
Mot.	Motion
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
RF	Regeringsform
RH	Rättsfall från Hovrätterna
SamboL	Sambolag
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
ÄB	Ärvdabalk
ÄktB	Äktenskapsbalk

1 Inledning

1.1 Bakgrund

År 2017 ansökte totalt 25 666 människor om asyl i Sverige.¹ Många av dem kom från länder där rättssystemen skiljer sig markant från det vi har i Sverige. Det gäller särskilt för regleringen på familjerättens område som i de olika rättssystemen är utformad utifrån ländernas historiska, kulturella, religiösa, sociala och politiska omständigheter.² En av de asylsökande var en syrisk man som kom till Sverige med sin familj. Den bestod av hans tre hustrur och deras 16 barn. I samband med att Nacka kommun ordnade med bostäder till familjen väcktes debatten kring Sveriges syn på månggifte i samhället. Under hösten år 2017 uppmärksammades också att det fanns cirka 300 fall av bigami eller polygami registrerade i Sverige.³ Skatteverket fick därför i uppgift av regeringen att utreda förekomsten av månggifte i Sverige. Den 25 januari 2018 redovisades resultatet. Det visade sig att det totalt finns 1 309 personer som lever i polygama familjeförhållanden registermässigt i Sverige.⁴ Det är inte bara polygama äktenskap som är främmande för svensk rätt. *Mahr*, en slags gåva som mannen lovar att ge kvinnan i äktenskapskontraktet, saknar också motsvarighet i svensk rätt. Däremot finns det mer praxis om *mahr* än om polygama äktenskap i svenska domstolar.⁵

¹ Migrationsverket, 'Inkomna ansökningar om asyl, 2017', januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 1.

<https://www.migrationsverket.se/download/18.4100dc0b159d67dc6146d7/1514898751102/Inkomna%20ansökningar%20om%20asyl%202017%20-%20Applications%20for%20asylum%20received%202017.pdf>

² Singer, 'Familjerätten – en kulturyttring?' i *Familj, religion, rätt en antologi om kulturella spänningar i familjen – med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 243.

³ Jfr förslaget i mot. 2017/18:2171.

⁴ Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 22.

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

⁵ Se exempelvis NJA 2017 s. 168.

I äktenskapsbalkens (1987:230)⁶ 1 kap. 1 § stadgas att de två som ingår äktenskap med varandra blir makar. I brottsbalkens (1962:700)⁷ 7 kap. 1 § finns ett förbud mot den som är gift att ingå ett nytt äktenskap. Brottet kan leda till böter eller fängelse i högst två år. Reglerna på äktenskapsrättens område förutsätter således att äktenskapet består av två personer. Hur äktenskapsrättsliga tvister som kan uppstå vid separationer och arvsskiften ska lösas enligt svensk rätt för de som lever i polygama äktenskap är frågor som än så länge lämnats till rättstillämparen. Motiveringen till varför lagstiftningen inte anpassats för att även innefatta polygama äktenskap löd år 1987 att ändringarna skulle vara för omfattande och komplicerade.⁸ Är den motiveringen fortfarande hållbar idag med beaktande av den ökade förekomsten av polygama äktenskap i Sverige?

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att undersöka hanteringen av polygama äktenskap i den svenska äktenskaps- och arvsrätten för att försöka fastställa det utrymme och de gränser som svensk rätt uppställer i förhållande till främmande traditioner. För att uppnå syftet avser jag dels att klarlägga den internationella privaträttens syn på huruvida polygama äktenskap ska erkännas i Sverige, dels att undersöka om det är nödvändigt att anpassa regler i ärvdabalken och äktenskapsbalken som rör gifta för att kunna tillämpa bestämmelserna på polygama äktenskap.

1.3 Frågeställningar

- Hur förhåller sig de svenska reglerna om äktenskap i äktenskapsbalken till polygami?
- Kan polygama äktenskap tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige?

⁶ Citeras ÄktB.

⁷ Citeras BrB.

⁸ Se SOU 1987:18, s. 194.

- Går det att hämta vägledning för hantering av polygama äktenskap från svenska domstolars avgöranden om *mahr*?
- Vilka tillämpningsproblem kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap?
- Vad blir konsekvenserna av de tillämpningsproblem som kan uppstå vid hanteringen av polygama äktenskap inom ramen för den svenska äktenskaps- och arvsrätten för de som lever i polygama äktenskap?

1.4 Avgränsningar

Jag har valt att fokusera på polygama äktenskap som varit tillåtna i de länder där de har ingåtts. Äktenskap som ingåtts i strid mot tvegiftesförbudet behandlas därför inte i samma utsträckning. Det är vidare främst arvsrättsliga frågor som behandlas och bodelningar tas endast upp i den mån det behövs inom ramen för arvskiften.

Jag har också avgränsat mig från Migrationsverkets bedömning av polygama äktenskap när flera hustrur ansöker om uppehållstillstånd på grund av anknytning. Hur barnen till föräldrar som lever i polygama äktenskap påverkas har också lämnats utanför uppsatsen. Hanteringen av polygama äktenskap i rättsordningar vars regler bygger på monogama äktenskap är inte bara ett problem som är aktuellt i Sverige idag.⁹ Jag har dock valt att avgränsa mig på så sätt att jag endast kommer undersöka hur polygama äktenskap hanteras i Sverige.

Den internationella privaträtten behandlas i den mån det krävs för att besvara mina frågeställningar. Jag redogör inte uttömmande för hur den svenska internationella privaträtten regleras i Sverige. Slutligen hade det varit väldigt intressant att undersöka hur uppsatsens frågor förhåller sig till kravet på rättssäkerhet. Tanken var inledningsvis att ha ett rättssäkerhetsper-

⁹ Jänterä-Jareborg, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap' i *Familj, religion, rätt, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 220.

spektiv. Då jag snabbt insåg att den frågan hade kunnat utgöra en egen uppsats har jag av avgränsningsskäl valt bort det. Därför väntar jag med spänning på att någon annan skriver den uppsatsen.

1.5 Metod

Den huvudsakliga metoden som använts i uppsatsen är den rättsdogmatiska metoden. Den rättsdogmatiska metoden tolkar och systematiserar gällande rätt genom en analys av rättskällor.¹⁰ För att välja material har jag därmed utgått från de allmänt accepterade rättskällorna som består av lag, förarbeten, praxis och doktrin.¹¹ Den rättsdogmatiska metoden brukar kännetecknas genom att vara en metod som begränsas utifrån maktutövning och beslutsfattande.¹² Den rättsdogmatiska metoden kan delas in i deskriptiv rättsdogmatik och konstruktiv rättsdogmatik. Den konstruktiva rättsdogmatiken kan i sin tur delas in i *de lege lata* och *de lege ferenda*. Den deskriptiva delen syftar till att fastställa vad som är gällande rätt inom ett specifikt regelsystem. Den konstruktiva *de lege lata*-delen belyser de tolkningsproblem regleringen ger och rättsläget när situationer saknar reglering. Den konstruktiva *de lege ferenda*-delen ger istället konstruktiva förslag på hur regelsystemet borde ändras.¹³ Sandgren menar att en diskussion om *de lege ferenda* hamnar utanför den rättsdogmatiska metoden då källor som inte klassificeras som de traditionella rättskällorna tenderar att användas. Det är därför enligt honom mer korrekt att kalla metoden för en rättsanalytisk metod.¹⁴ Den rättsanalytiska metodens syftar, till skillnad från den rättsdogmatiska, till att analysera gällande rätt utifrån värderingar som är allmänt kända i samhället.¹⁵ Den rättsanalytiska metoden lämpar sig väl för uppsatsen då det i dagens samhälle finns starka åsikter om hur äktenskap ska vara utformade för att överensstämja med gällande rätt.¹⁶

¹⁰ Olsen, 'Rättsvetenskapliga perspektiv' SvJT 2004, s. 111.

¹¹ Kleineman, 'Rättsdogmatisk metod' i *Juridisk metodlära*, s. 21.

¹² Jareborg, 'Rättsdogmatik som vetenskap' SvJT 2004, s. 4.

¹³ Lambertz 'Nyttig och onyttig rättsvetenskap' SvJT 2002, s. 266.

¹⁴ Sandgren, 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?', *Tidsskrift for Rettsvitenskap* 2005, s. 655 f.

¹⁵ Sandgren, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, s. 46 f.

¹⁶ Se exempelvis Singer, 'Familjerätten – en kulturyttring?' i *Familj, religion, rätt en antologi om kulturella spänningar i familjen – med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 243.

Den rättsdogmatiska metoden har använts i uppsatsens delar som behandlar den svenska äktenskaps- och arvsrättens utformande och grunder. I uppsatsens avsnitt om den svenska hanteringen av polygama äktenskap behandlas statistiken från Skatteverket. Då statistik enligt den rättsdogmatiska metoden inte klassificeras som en traditionell rättskälla har den rättsanalytiska metoden tillämpats på det avsnittet istället. Detsamma gäller för användandet av offentliga utredningar. Det beror på att offentliga utredningar på ett värdefullt sätt kan redogöra för lagstiftningen och utreda betydelsefulla problem för rättstillämpningen, trots att de inte alltid leder till lagstiftning.¹⁷

Uppsatsen innehåller komparativa inslag vilket blir särskilt tydligt i avsnitten som behandlar polygama äktenskap och arv inom de islamiska rättsordningarna. För att tillämpa den komparativa metoden krävs en jämförelse mellan de olika rättssystemen för att utröna likheter och skillnader.¹⁸ Vidare ställs det krav på att rättsordningarna studeras i sin helhet.¹⁹ Det finns flera olika islamiska rättsordningar. Reglerna om polygama äktenskap i de länder där de tillåts är däremot vanligtvis likadana. Jag har därför valt att redogöra för de vanligaste förekommande reglerna som aktualiseras vid polygama äktenskap. Regler om arv skiljer sig däremot åt. Det finns shia- och sunnimuslimska arvsordningar.²⁰ Utöver grunderna för efterlevande makes arvsrätt som är desamma för rättsordningarna kommer jag endast att redogöra för relevanta skillnader för efterlevande makars arvsrätt inom de olika systemen.

Slutligen består analysen av en rättspolitisk diskussion. Diskussionen har utgått från avsikten med äktenskapsbalkens och ärvdabalkens bestämmelser, lagstiftarens utgångspunkter och rättsreglernas sociala konsekvenser. Diskussionen syftar till att kunna utvärdera reglerna på området. I den rättspoli-

¹⁷ Bengtsson, 'SOU som rättskälla', SvJT 2011, s.780.

¹⁸ Valguarnera, 'Den komparativa metoden' i *Juridisk metodlära*, s.141.

¹⁹ Bogdan, *Komparativ rättskunskap*, s. 46 f.

²⁰ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 57.

tiska diskussionen har strävan efter att utgå från objektiva och balanserade argument varit betydelsefull för att uppnå kravet på intersubjektivitet.²¹

1.6 Forskningsläge

Det finns relativt lite forskning som behandlar polygami i det svenska rättssystemet i allmänhet och på familjerättens område i synnerhet. Maarit Jän-terä-Jareborg, professor i internationell privat- och processrätt, har under år 2010 och 2011 skrivit ett fåtal artiklar om Sveriges hantering av polygama äktenskap.²² Även Michael Bogdan, också han professor i internationell privat- och processrätt, har skrivit om polygami inom ramen för *ordre public* år 1997.²³ Göran Lind, professor i familjerätt, har istället angripit ämnet ur en familjerättslig synvinkel i sin artikel 'Utmaningar inom familjerätten' från år 2016.²⁴ Mosa Sayed, docent i rättsvetenskap, är den främsta svenska forskaren inom islamisk arvsrätt. Hans nuvarande forskning sträcker sig hittills från hans avhandling år 2009 fram till att han släppte sin senaste bok år 2016.²⁵ Till skillnad från tidigare finns det nu statistik angående polygama äktenskap i folkbokföringsregistret. Därför kommer min uppsats ha ett nyhetsvärde i relation till det som tidigare skrivits på området. Min uppsats skiljer sig också från det som nämnts ovan då ingen annan jämfört svenska domstolars tillämpningsproblem vid polygama äktenskapen med hur *mahr* behandlats i praxis.

1.7 Material

Eftersom den rättsdogmatiska metoden har tillämpats i stora delar av uppsatsen är det främst lagtext, förarbeten och doktrin som använts som källor. I skrivande stund finns det varken rättsregler eller praxis som innefattar polygama äktenskap i svensk rätt. Därför har doktrin och artiklar av de profes-

²¹ Sandgren, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, s. 48.

²² Se exempelvis Jän-terä-Jareborg, 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv' i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 389 ff.

²³ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s 65 ff.

²⁴ Se Lind, 'Utmaningar inom familjerätten' SvJT 2016, s. 67 ff.

²⁵ Se exempelvis Sayed, *Islam och arvsrätt i det mångkulturella Sverige* och Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*.

sorer som nämnts under avsnitt 1.6 varit av stor betydelse för utformandet av avsnitten om polygama äktenskap i uppsatsen.²⁶ Det är främst svensk doktrin och svenska artiklar som använts för utformandet av uppsatsen. I en offentlig utredning från 1987 behandlas internationella familjerättsfrågor och behovet av ett införande av regler för polygama äktenskap har övervägts.²⁷ Utredningen har varit central i uppsatsens avsnitt som behandlat behovet av en anpassning av den svenska regleringens äktenskaps- och arvsrätt. Det har även Skatteverkets utredning av månggifte i folkbokföringsregistret varit.²⁸

1.8 Disposition

Inledningsvis behandlar jag i det andra kapitlet grundläggande rättigheter i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna²⁹ och regeringsformen(1974:152)³⁰ som berörs inom ramen för polygama äktenskap. Rättigheterna är viktiga att bli påmind om inför avsnittet om *ordre public*. Därefter följer kapitel tre som redogör för det svenska äktenskapets reglering. Redogörelsen sker genom en historisk tillbakablick som belyser det monogama äktenskapets starka inverkan på utvecklingen av de svenska äktenskapsreglerna. I fjärde kapitlet går jag igenom de gemensamma utgångspunkterna för polygama äktenskap i de rättsordningar där äktenskapen tillåts. Kapitlet ger en förståelse för problemen som uppstår om svensk äktenskaps- och arvsrätt ska tillämpas inom ramen för polygama äktenskap. I kapitel fem behandlar jag Sveriges hantering av polygama äktenskap med fokus på den svenska internationella privaträttsliga regleringen. Där är *ordre public* av central betydelse för framställningen. Kapitlet belyser de problem som uppstår vid besvarandet av frågan om polygama äktenskap kan tillåtas i Sverige. I sjätte kapitlet redo-

²⁶ Se avsnitt 1.6.

²⁷ Se SOU 1987:18, s. 191 ff.

²⁸ Se Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018).

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

²⁹ Citeras EKMR.

³⁰ Citeras RF.

gör jag för det typfrämmande institutet *mahr* och svenska domstolars hantering av tvister om *mahr*. Kapitlet ger grundläggande kunskap om behandlingen av ännu ett typfrämmande institut. Därpå följer i det sjunde kapitlet en framställning om de svenska arvsrättsliga grunderna. Kapitlet ger en grundläggande kunskap om makars arvsrätt enligt ärvdabalken. Kapitel åtta behandlar de islamiska rättsordningarnas grunder på arvsrättens område. Precis som i kapitel sju ger kapitel åtta en grundläggande förståelse för makars arvsrätt enligt islamiska arvsordningar. Därefter uppmärksammar jag i kapitel nio problematiken som kan uppstå för personer som lever i polygama äktenskap i Sverige till följd av den arvsrättsliga regleringen. I kapitel tio analyserar och besvarar jag de inledande frågeställningarna. Syftet i analysen är att diskutera huruvida reglerna i den svenska äktenskaps- och arvsrätten bör anpassas med syfte att inkludera även dem som lever i polygama äktenskap. Slutligen följer i elfte kapitlet de slutsatser jag anser att det går att dra baserat på vad som framkommit av analysen.

2 Grundläggande rättigheter som berörs inom ramen för polygama äktenskap

2.1 Allmänt

En av de främsta anledningarna till varför polygama äktenskap är så pass kontroversiella idag är på grund av att de väcker många känslor. Känslorna baseras på värderingar som likabehandling, rätt till privat- och familjeliv, religionsfrihet, förbud mot diskriminering samt rätt att ingå äktenskap.³¹ Nedan följer en redogörelse av de rättigheter i EKMR och RF som är av relevans för polygama äktenskap.

2.2 Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna

EKMR är införlivad i svensk rätt och gäller således såsom svensk lag enligt 2 kap. 19 § RF. Artiklarna i EKMR kompletterar de rättigheter som finns i 2 kap. RF, som behandlas i nästa avsnitt.³² De olika rättigheterna i EKMR har genom Europadomstolens tolkningar av konventionen i enskilda fall format en europeisk familjerättslig minimistandard. EKMR har även ansetts gälla i relation till beslut och lagstiftning i stater som inte är parter till konventionen.³³ Det fastställdes i Europadomstolens avgörande *Pellegrini mot Italien* där Italien fälldes för brott mot EKMR. Anledningen var att Italien erkänt en dom om annullerat äktenskap, utfärdad av en kyrklig domstol i Vatikanstaten. Hustrun hade i strid mot artikel 6 i EKMR inte fått föra sin talan i tillräcklig utsträckning.³⁴ Italien fälldes, då det enligt Europadomstolen inte borde accepteras att utländsk rätt tillämpas eller att utländska avgöranden

³¹Jänterä-Jareborg, 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv' i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 407.

³²Åhman '2 kap. RF, Europakonventionen och EU:s stadga om grundläggande rättigheter – en jämförelse, SvJT 2016, s. 461.

³³Jänterä-Jareborg, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 238.

³⁴*Pellegrini v. Italy*, no. 30882/96, 20 juli 2001.

erkänns eller verkställs när följderna blir att någons mänskliga rättigheter kränks.³⁵

I artikel 8 i EKMR stadgas att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv. Enligt andra punkten får offentlig myndighet inte inskränka åtnjutandet av rättigheten annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande, skyddet för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Av artikel 9 i EKMR följer att var och en har rätt till religionsfrihet och att utöva sin religion genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor eller ritualer. Dock är religionsfriheten enligt artikel 9 i EKMR inte heller utan undantag. Friheten får inskränkas om det anses vara nödvändigt med hänsyn till den allmänna säkerheten, skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. I artikel 12 i EKMR stadgas att giftasvuxna män och kvinnor har rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de nationella lagar som reglerar utövandet av rättigheten. Den sista artikeln i EKMR som är av relevans är artikel 14 som förbjuder diskriminering. Enligt artikeln ska konventionens fri- och rättigheter kunna åtnjutas oavsett kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.

2.3 Regeringsformen

Regeringsformen är enligt 1 kap. 3 § RF en av Sveriges fyra grundlagar. I 1 kap. 2 § RF stadgas att den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet. Av fjärde stycket i samma bestämmelse följer att det allmänna ska värna om den enskildes privatliv och familjeliv. Vidare enligt 1 kap. 2 § femte stycket RF ska det allmänna verka för att alla människor ska kunna uppnå jämlikhet i samhället. Det allmänna har också en plikt att motverka

³⁵ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 70 f.

diskriminering på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Regeringsformens andra kapitel består av en uppräknig av de grundläggande fri- och rättigheter som var och en är tillförsäkrad gentemot det allmänna. De fri- och rättigheterna som är relevanta inom ramen för polygama äktenskap är 2 kap. 1 § 6p. RF som innebär en frihet för var och en att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion. 2 kap. 13 § RF som stadgar att lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon missgynnas på grund av sitt kön är också relevant. Till skillnad från den motsvarande religionsfriheten i artikel 9 i EKMR är religionsfriheten i 2 kap. 1 § 6p. RF utan inskränkningar. Det innebär att religionsfriheten i RF är absolut.³⁶

³⁶ Åhman '2 kap. RF, Europakonventionen och EU:s stadga om grundläggande rättigheter – en jämförelse', SvJT 2016, s. 461.

3 Monogami och grunden för det svenska äktenskapet

3.1 Historisk tillbakablick

3.1.1 Bakgrund

För att kunna besvara uppsatsens första frågeställning om polygama äktenskap kan tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige krävs en tillbakablick i äktenskapsrättens historia. Avsnittet syftar till att skapa en förståelse kring varför reglerna i den nuvarande äktenskapsbalken ser ut som de gör idag. Därefter följer en redogörelse för äktenskapsbalkens bestämmelser som utgör grunden för det monogama äktenskapet.

Fyra reformer har varit av betydelse för utformandet av den svenska äktenskapsrätten. Den första är förändringarna som skedde i samband med att 1734 års lag infördes. Den andra tar fäste i 1920 års giftermålsbalk. Den tredje skedde när äktenskapsbalken infördes år 1987. Den fjärde och sista var år 2009 när samkönade äktenskap blev lagliga i Sverige.³⁷ Nedan följer en kort redogörelse av vad de olika reformerna inneburit för utformningen av äktenskapsrätten.

3.1.2 1734 års giftermålsbalk

I 1734 års lag samlades de olika landskapslagarnas reglering av äktenskapsrätten i en och samma lag som gällde för hela landet. Innan dess hade äktenskapet fungerat som en privat ekonomisk uppgörelse mellan två familjer. Det låg således snarare mer i familjens intresse, än i parets som faktiskt ingick äktenskapet med varandra, att få till stånd ett giftermål.³⁸ 1734 års lag medförde ett krav på en kyrklig vigsel. Det blev då obligatoriskt att en präst som tillhörde den svenska kyrkan förrättade vigseln för att äktenskapet

³⁷ Sörgjerd, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 186.

³⁸ *Ibid*, s. 186.

skulle vara juridiskt bindande.³⁹ I 1700-talets svenska samhälle utgjorde äktenskapet, som kyrkan och staten värnade om, ett skydd för individen. Uppgifter som exempelvis barnomsorg och äldreomsorg som idag förvaltas av staten sköttes då av familjen istället.⁴⁰

3.1.3 1920 års giftermålsbalk

I samband med att den nya giftermålsbalken infördes år 1920 började borgerlig vigsel fungera som ett alternativ till kyrklig. Det medförde att äktenskapet inte längre var lika beroende av den svenska kyrkan.⁴¹ Vad som var av ännu större betydelse för 1920 års giftermålsbalk var kvinnans frigörelse från mannens målsmanskap. Det krävde flera lagändringar. Ändringarna syftade bland annat till att ge män och kvinnor samma rättigheter och skyldigheter att förfoga över sin egendom. Familjen var av fortsatt stor betydelse för samhället. Precis som tidigare förväntades mannen arbeta medan kvinnan tog hand om hushållet. En förändring skedde däremot genom att kvinnornas uppgifter ansågs vara av lika stor betydelse som männens.⁴² 1920 års reform av giftermålsbalken var startskottet på en strävan mot ökad jämställdhet mellan könen i äktenskapet. Den har kommit att vidareutvecklas i senare reformer av äktenskapsrätten.⁴³

3.1.4 1987 års äktenskapsbalk och samkönade äktenskap

År 1987 infördes äktenskapsbalken i svensk rätt. I förarbetena till lagen uttrycktes en vilja att sträva efter att införa en lagstiftning som ställde sig neutral till olika samlevnadsformer och moraluppfattningar.⁴⁴ Det ansågs inte nödvändigt att lagstifta om vilka som fick gifta sig med varandra. Anledningen var att det inte fanns några rättsliga hinder för människor att ha för-

³⁹ Sörgjerd, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 187.

⁴⁰ SOU 1972:41, s. 87.

⁴¹ 4 kap. 1 § giftermålsbalk (1920:405).

⁴² SOU 1979:89, s. 204.

⁴³ Sörgjerd, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 194.

⁴⁴ SOU 1972:41, s. 58.

hållanden med vilka de ville.⁴⁵ Trots lagstiftarens värnande om individernas frihet att få gifta sig med vilka de ville var det först år 2009 som det blev möjligt att ingå äktenskap med någon av samma kön.⁴⁶ Att äktenskapet idag är ett könsneutralt institut speglar äktenskapets förmåga att förändras i takt med att samhällets acceptans till olika relationer utvidgas.⁴⁷

3.2 Det monogama äktenskapet

Som nämnts inledningsvis stadgas i 1 kap. 1 § andra meningen ÄktB att de två som ingår äktenskap med varandra blir makar. Regleringarna kring makars ekonomiska förhållanden, både under och efter förhållandet, utgår därför från att äktenskapet består av just två makar.⁴⁸ Detsamma gäller för de arvsrättsliga reglerna, som kommer behandlas mer utförligt i kapitel sju.

Trots äktenskapsbegreppets flexibilitet har det monogama äktenskapet förblivit en grundpelare i äktenskapsrätten. Bestämmelsen i nuvarande 2 kap. 4 § ÄktB som hindrar den som lever i ett äktenskap från att ingå ett nytt äktenskap, infördes år 1915 i den dåvarande giftermålsbalken. Den monogama synen på äktenskapet var dock ingen nyhet eftersom tvegifte sedan tidigare var klassat som ett brott.⁴⁹ Det är det även idag enligt 7 kap. 1 § BrB.

Enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § ÄktB krävs det sex månaders betänketid innan ansökan om äktenskapsskillnad går igenom. Det gäller om makarna begär det eller om någon av dem bor med ett barn under 16 år. I 5 kap. 5 § ÄktB stadgas fyra undantag till när en make har rätt till äktenskapsskillnad direkt, trots att rekvisiten för betänketid är uppfyllda. För att undantagen ska vara tillämpliga krävs att den ena maken tvingats att ingå äktenskap, att maken varit under 18 år vid ingåendet av äktenskapet, att makarna varit släkt med varandra eller att någon av makarna redan varit gift. Ett äktenskap som ingås i strid mot tvegifteförbudet klassificeras således som ett giltigt äkten-

⁴⁵ Prop. 1973:32, s. 68.

⁴⁶ Civilutskottets betänkande 2008/09:CU19.

⁴⁷ Sörgjerd, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 203.

⁴⁸ Se 6 kap. 2 § ÄktB och 9 kap. 1 § ÄktB.

⁴⁹ Tottie & Teleman, Äktenskapsbalken (11 maj 2017, Zeteo), kommentaren till 2 kap 4 §.

skap. Samtliga parter, både i det först och sist ingångna äktenskapet, har däremot rätt till omedelbar äktenskapsskillnad.⁵⁰ Enligt 5 kap. 5 § tredje stycket ÄktB kan även en allmän åklagare väcka talan om äktenskapsskillnad när det förekommer tvegifte. Åklagaren får dock endast rikta sin talan mot de senare ingångna äktenskapen.⁵¹

⁵⁰ Jänterä-Jareborg 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 397.

⁵¹ Prop. 1973:32, s. 144.

4 Polygama äktenskap

4.1 Allmänt

Polygama äktenskap tilläts tidigare inom majoriteten av världens religioner. Idag tillåts det främst i vissa länder i Asien och Afrika där muslimer utgör majoritetsbefolkningen.⁵² Reglernas utformning kan variera i de olika rättsordningarna. Av utrymmesskäl har jag därför valt att främst redogöra för grunderna som i princip ser likadana ut. Nedan behandlas först Koranens verser om polygami. Därefter följer ett avsnitt om omständigheter som rättfärdigar polygama äktenskap. I avsnittet därpå behandlas kort informella äktenskap. Slutligen redogörs för den kritik som finns mot polygama äktenskap. Kapitlet syftar till att ligga till grund för besvarandet av frågan om polygama äktenskap kan tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige.

Polygami, eller månggifte som det också kallas, är ett samlingsnamn för äktenskap där personer är gifta med flera samtidigt. Den vanligaste konstellationen är att mannen är gift med flera kvinnor, vilket benämns polygyni. Det är också den enda formen som tillåts enligt islamisk rätt. Polyandri kallas det istället när en kvinna är gift med flera män. Något som är ännu mer sällsynt är så kallade gruppäktenskap. De går ut på att flera män är gifta med flera kvinnor. Således inkluderas både polygyni och polyandri i äktenskapen. Det finns dock inga rättssystem som erkänner gruppäktenskap.⁵³

Det traditionella islamiska rättssystemet var utformat efter att det var juristernas lag som gällde. Rättsordningen var av gudomlig auktoritet vilket innebär att lagen fastställdes av Gud. Människan skulle därför enbart fastställa Guds vilja. Staten saknade således auktoritet att utfärda lagar eller definiera vad som var rätt. Det var de rättslärda som kunde svara på vad som var gällande rätt enligt *sharian*.⁵⁴ Den moderna regleringen utgörs av regelverk

⁵² Jänträ-Jareborg, 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv' i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 391.

⁵³ *Ibid*, s. 391 f.

⁵⁴ Sayed, *Arvsrätt enligt shiainslam*, s. 84.

som stiftas likt de kontinentaleuropeiska rättsordningarna av rättsstaten. Reglerna på äktenskaps- och arvsrättens områden innehåller många spår från det traditionella islamiska rättssystemet.⁵⁵ Det återspeglas genom att det finns inslag av *sharia* i rättsordningens familjerättsliga lagstiftning. *Sharia* är den traditionella islamiska religiösa rättsordningen, innehållandes bestämmelser som härstammar från Koranen, profetens *sunna* och de olika rättsskolornas tolkningar. Profetens *sunna* utgörs av profeten Muhammeds traditioner, beslut och uttalanden.⁵⁶ Koranen tillåter under vissa omständigheter en man att vara gift med som mest fyra hustrur samtidigt. I kap. 4 vers 3 stadgas att:

Om ni är rädda att inte kunna behandla de faderlösa med rättvisa, tag då [andra] kvinnor som är tillåtna för er till hustrur – två eller tre eller fyra; men [begränsa er till] en enda om ni inte tror er om att kunna behandla dem alla lika.⁵⁷

Att samtliga hustrur ska behandlas lika är något som upprepas i kap. 4 vers 129. Där sägs att det i princip är omöjligt att ge hustrur lika behandling i allt, trots mannens strävan mot att uppfylla kravet.⁵⁸

4.2 Omständigheter som rättfärdigar polygama äktenskap

I de rättsstater där polygyni tillåts kan polygama äktenskap anses vara legitima under vissa särskilda omständigheter. Den första omständigheten är om mannens första hustru inte kan få barn. Det anses då vara en bättre lösning på problemet att han skaffar en till hustru som kan få barn än att han lämnar sin första hustru. Den andra omständigheten är om mannens första hustru blir allvarligt sjuk och därför inte längre kan uppfylla sina förpliktelser som följer av äktenskapet. Den tredje omständigheten som kan anses legitimera att en man skaffar fler hustrur är om det utbryter krig. Kravet är då att kriget får till följd att kvinnorna blir överrepresenterade i samhället. Anledningen

⁵⁵ Sayed, *Islam och arvsrätt i det mångkulturella Sverige*, s. 23.

⁵⁶ Sayed, 'Svensk och islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 203.

⁵⁷ Sayed, 'Är den islamiska rätten en evig religiös lag? En analys av förändringstendenser i den islamiska familjerätten' i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 417.

⁵⁸ *Ibid*, s. 419.

till varför mannen får skaffa fler hustrur vid krig är att det ligger i mannens roll enligt islamisk rätt att ta hand om kvinnorna. Det gör mannen genom att bland annat betala underhåll till sina hustrur.⁵⁹

Vissa förespråkare av polygama äktenskap listar även andra omständigheter som helt saknar rättsligt stöd i Koranen eller profetens *sunna*. Exempel på sådana omständigheter är när hustrun på grund av sin ålder blir svag och oförmögen att ta hand om sin man på samma sätt som innan. En annan omständighet kan vara om hustrun enligt mannen har en dålig karaktär eller är olydig. En tredje omständighet är om mannen har ett så pass stort sexuellt behov att han inte kan bli tillfredsställd av endast en kvinna.⁶⁰ Förespråkarna av polygyni tar också fasta på att äktenskapen utgör ett sätt för mannen att demonstrera sin ekonomiska välfärd. Genom att ha flera hustrur visar mannen att han har kapaciteten att behandla dem lika. Likabehandlingen är viktig eftersom det uppställs som ett krav i Koranen för att det ska vara tillåtet att ha fler än en hustru.⁶¹ Polygyni har även ansetts främja klansamhällets intressen genom att öka befolkningstillväxten då de polygama äktenskapen resulterar i att det föds fler barn.⁶²

4.3 Informella äktenskap

Eftersom svensk rätt inte tillåter polygama äktenskap är det vanligt att de som levt i polygama äktenskap i sina hemländer väljer att endast registrera ett äktenskap när de kommer till Sverige. De övriga äktenskapen betraktas inte som äktenskap enligt svensk rätt men är giltiga enligt islamisk rätt. Äktenskapen kallas för informella äktenskap. Informella äktenskap utgör inte äktenskapshinder enligt svensk rätt då en man med flera informella äktenskap inte betraktas som gift enligt svensk rätt.⁶³ Däremot kan en domstol välja att gå emot uppgifterna i folkbokföringsregistret och besluta om att

⁵⁹ Jawad, *The rights of women in Islam: An Authentic Approach*, s. 47 f.

⁶⁰ Ibid, s. 48.

⁶¹ Schiratzki, *Muslimsk familjerätt - i ett svenskt perspektiv*, s. 58.

⁶² Jänterä-Jareborg, 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 393.

⁶³ Jänterä-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 216.

erkänna informella äktenskap.⁶⁴ En utförligare beskrivning av det följer i avsnitt 5.3.2. Om äktenskapen erkänns är de inte längre att betrakta som informella äktenskap, eftersom informella äktenskap är äktenskap som inte uppfyller de formkrav som ställs på giltiga äktenskap enligt svensk lag.⁶⁵ De informella äktenskapen täcks inte ens av de samborättsliga skydden. En man som är gift kan enligt 1 § tredje stycket i sambolag(2003:376)⁶⁶ inte samtidigt vara sambo med en annan kvinna. Kvinnorna i de informella äktenskapen kommer således varken ha rätt att begära bodelning eller vara berättigade att utkräva någon del av arvet efter sin make enligt svensk rätt.⁶⁷

När informella äktenskap ingås i länder som inte tillåter polygama äktenskap brukar de även kallas källaräktenskap, då de ingås i lokala moskéer som inte sällan är belägna i just källare.⁶⁸ Eftersom de informella äktenskapen inte registreras finns det ingen statistik över hur vanligt förekommande de är. Ungdomsstyrelsen gjorde en undersökning av dispensansökningar⁶⁹ i Sverige under åren 2005-2007. Där framkom det att 20 av de 79 barn som ansökt om dispens redan hade ingått ett informellt äktenskap.⁷⁰

4.4 Kritik mot polygama äktenskap

Att polygama äktenskap ska tillåtas inom ramen för islamisk rätt är idag starkt ifrågasatt. Det är inte alla länder i Asien och Afrika med en muslimsk majoritetsbefolkning som tillåter polygyni. Marocko och Tunisien utgör exempel på två länder som genom lag har avskaffat de polygama äktenskap-

⁶⁴ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 166.

⁶⁵ Jänträ-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 215.

⁶⁶ Citeras SamboL.

⁶⁷ Bergquist & Fayad, *Internationell äktenskapsrätt en kommentar*, s. 63.

⁶⁸ *Ibid*, s. 55.

⁶⁹ Enligt 2 kap. 1 § ÄktB får inte en person under 18 år ingå äktenskap i Sverige. Enligt 15 kap. 1 § ÄktB fanns det tidigare en möjlighet till dispens som kunde ges av länsstyrelsen om det fanns särskilda skäl. Dispenserna avskaffades år 2014. Lindell & Hall [Äktenskapsbalken (1987:230) kommentaren till 2 kap. 1 §, not 10].

⁷⁰ Ungdomsstyrelsen 'Gifva mot sin vilja' 2009:5, juni 2009, (besökt 26/2 2018), s. 269.
https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/gift-mot-sin-vilja.pdf

en.⁷¹ Motståndare till polygama äktenskap har gjort gällande att äktenskapen inte kan anses vara förenliga med islam.⁷² Ytterligare en omständighet som tas upp av kritiker är att bestämmelsen i kap. 4 vers 3 inte uppmuntrar befolkningen att leva i polygama äktenskap. De menar istället att versen uppstod under mycket speciella omständigheter efter slaget vid Uhud. Muslimerna hade precis förlorat slaget vilket resulterade i en markant ökning av änkor och faderlösa barn. Månggifte blev då en lösning på problemen som betryggade ankornas fortsatta försörjning.⁷³ Samhällena med en muslimsk majoritetsbefolkning har förändrats. Därför är polygami enligt kritikerna inte längre något som anses vara nödvändigt för varken de sociala, politiska, ekonomiska eller militära situationer som råder.⁷⁴

I de islamiska rättsordningar där polygama äktenskap tillåts är det vanligt att det ställs lagstadgade krav som måste vara uppfyllda för att de andra äktenskapen ska anses vara giltiga.⁷⁵ Exempel på sådana krav är att tillstånd från myndigheten ska inhämtas innan äktenskapen kan ingås eller att den första hustrun måste samtycka till resterande äktenskap.⁷⁶ Den första hustrun kan även ställa upp villkor om en omedelbar rätt till äktenskapsskillnad i deras äktenskapskontrakt, om mannen ingår ett andra äktenskap. Om mannen trotsar det genom att ingå ett andra äktenskap kan hon gå till domstolen för att få igenom skilsmässa.⁷⁷ Kraven är lagstiftarnas verktyg för att försöka inskränka männens möjlighet att ingå fler äktenskap än ett.⁷⁸

⁷¹ Bergquist & Fayad, *Internationell äktenskapsrätt en kommentar*, s. 50.

⁷² Sayed 'Är den islamiska rätten en evigt religiös lag? En analys av förändringstendenser i den islamiska familjerätten', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 419.

⁷³ Ibid, s. 418.

⁷⁴ Jawad, *The rights of women in Islam: An Authentic Approach*, s. 45.

⁷⁵ Ibid, s. 50.

⁷⁶ Jänträ-Jareborg, 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv', i *vänbok till Rolf Nygren*, s. 393.

⁷⁷ Jawad, *The rights of women in Islam: An Authentic Approach*, s. 47.

⁷⁸ Hjärpe, 'Om islamisk rättstradition och dess aktuella problematik', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 197.

5 Polygami i det svenska rättssystemet

5.1 Regler om erkännande av utländska äktenskap

Kapitlet redogör för förekomsten av polygami i Sverige. Först följer en redogörelse för den internationella privaträtten som reglerar när äktenskap som ingåtts i andra länder ska erkännas i Sverige. Inom ramen för den internationella privaträtten behandlas också *ordre public*-förbehållet. Slutligen följer ett avsnitt om Skatteverkets rapport om polygama äktenskap i folkbokföringsregistret. Rapporten innehåller statistik och uppmaningar inför framtiden. Kapitlet syftar till att ligga till grund för att kunna besvara frågan om polygami kan erkännas och därmed accepteras inom ramen för gällande rätt i Sverige.

Förutom äktenskapsbalken aktualiseras även lagen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap(1904:26)⁷⁹ när polygama äktenskap behandlas. Lagen innehåller internationellt privaträttsliga regler som bland annat tillämpas på äktenskap som ingåtts i andra länder än i Sverige. I 1 kap. 7 § IÄL stadgas att ett äktenskap som ingåtts i ett annat land som utgångspunkt erkänns i Sverige om det är giltigt i landet som det ingicks. Ett utländskt ingånget äktenskap som erkänts i Sverige likställs med äktenskap som ingåtts i Sverige.⁸⁰

I 1 kap. 8 a § IÄL listas vissa undantagssituationer då äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag inte erkänns i Sverige. Bestämmelsen syftar till att omöjliggöra för personer att åka utomlands för att kringgå svenska äktenskaps hinder som exempelvis förbud mot barnäktenskap och tvegifte.⁸¹ Första

⁷⁹ Citeras IÄL.

⁸⁰ Jänträ-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 218.

⁸¹ *Ibid*, s. 218 f.

punkten behandlar äktenskap som inte skulle anses vara tillåtna enligt svensk rätt när en av parterna var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige vid ingåendet av äktenskapet. Andra punkten föreskriver att äktenskap som ingåtts under tvång, men erkänts enligt utländsk lag, inte erkänns enligt svensk rätt. Den tredje punkten ställer krav på att båda parterna ska ha närvarat samtidigt vid äktenskapets ingående. Kravet gäller så länge minst en av dem var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige. 1 kap. 8 a § andra stycket IÄL innehåller ett undantag till undantaget som stadgar att det första stycket inte gäller om det finns synnerliga skäl att erkänna äktenskapet. Vad som kan utgöra synnerliga skäl är om ett nekande av äktenskapet kan väntas medföra allvarliga konsekvenser för parterna alternativt om det är orimligt att inte erkänna äktenskapet.⁸² Exempel på när det kan anses vara orimligt att inte erkänna ett äktenskap är om det från början föreligger hinder för att erkänna äktenskapet enligt domstolen men omständigheterna sedan ändras. Om det när bedömningen ska göras inte längre föreligger något hinder ska äktenskapet erkännas enligt svensk rätt.⁸³

5.2 Ordre public

Den internationella privaträttens utgångspunkt är att utländsk rätt ska vara likvärdig med inhemsk rätt. *Ordre public* är ett förbehåll som rättfärdigar länder från att inte tillämpa främmande rättsregler. Förbehållet gäller om den utländska rätten strider mot ländernas grundläggande värderingar. I situationer där främmande rättsregler anses strida mot svensk *ordre public* tillämpas den utländska rättsordningen endast delvis, eller ersätts helt av inhemsk lagstiftning på området.⁸⁴ *Ordre public*-förbehållet är vanligtvis negativt utformat som en undantagsklausul.⁸⁵

⁸² Prop. 2013/14:208, s. 135.

⁸³ Prop. 2003/04:48, s. 32.

⁸⁴ Jänträ-Jareborg, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 210.

⁸⁵ Bogdan 'Ordre public och tvingande rättsregler i Haagkonventionerna om internationell privat- och processrätt', SvJT 1993, s. 309.

Den svenska bestämmelsen om *ordre public* som aktualiseras vid internationella äktenskap återfinns i 7 kap. 4 § IÄL. Där stadgas att en bestämmelse i främmande lag eller ett beslut som meddelats av myndighet i främmande stat inte får tillämpas om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för rättsordningen här i riket. Förbehållet kan göras gällande både vid erkännande av utländsk familjestatus och vid erkännande av utländska domar.⁸⁶

1 kap. 8 a § IÄL omfattar endast polygama äktenskap där en part vid giftermålets ingående varit svensk medborgare eller haft hemvist i Sverige. Det finns därför inom ramen för den bestämmelsen ingen möjlighet att hindra polygama äktenskap där parterna tidigare saknat sådan svensk anknytning.⁸⁷ Det får istället argumenteras utifrån att de senare ingångna äktenskapen strider mot svensk *ordre public* enligt 7 kap. 4 § IÄL. Att det enligt lagtexten ska vara ”uppenbart oförenligt” innebär att principen ska tillämpas ytterst restriktivt. Därmed aktualiseras inte förbehållet i annat än i extraordinära fall. *Ordre public*-prövningen ska vara inriktad på det enskilda fallet och situationens anknytning till Sverige. Det är resultatet av tillämpningen av den utländska rätten som är av betydelse för bedömningen. Fastställandet av vad som anses vara uppenbart oförenligt med grunderna i svensk rätt har överlåtits till rättstillämparen. Vad som anses falla inom ramen för *ordre public*-förbehållets tillämpning skiljer sig mellan olika rättsstater. Det kan även ändras i en och samma rättsstat i takt med att den egna rättsordningen reformeras.⁸⁸

Om polygama äktenskap ryms inom *ordre public* enligt 7 kap. 4 § IÄL eller inte är sedan länge väldigt omdiskuterat av både forskare och samhällsdebattörer. Enligt Bogdan legitimerar vanligen inte polygama äktenskap användandet av *ordre public*-förbehållet.⁸⁹ Jänterä-Jareborgs inställning är att

⁸⁶ Jänterä-Jareborg, Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap, i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 210.

⁸⁷ Se avsnitt 5.1.

⁸⁸ Bergquist & Fayad, *Internationell äktenskapsrätt en kommentar*, s. 110.

⁸⁹ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 70.

rättstillämparen måste ta hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Om de som lever i polygama äktenskap har ingått äktenskapen på ett giltigt sätt utomlands och sedan kommer hit som asylsökande, blir det svårt att argumentera för att *ordre public*-förbehållet ska tillämpas. Det saknas då enligt henne legitima skäl till att inte erkänna äktenskapen i den situationen.⁹⁰ Lind menar däremot att *ordre public*-förbehållet ska tillämpas på polygama äktenskap. Anledningen är att äktenskapen åsidosätter EKMR och RF:s skydd för likabehandling och skyddet mot diskriminering. Åsidosättandet är enligt honom så pass allvarligt att det uppenbart strider mot grunderna i den svenska rättsordningen.⁹¹

5.3 Polygami i folkbokföringsregistret

5.3.1 Registrering av uppgifter i folkbokföringsregistret

I folkbokföringsregistret, som hanteras av Skatteverket, samlas information om bland annat födelse, dödsfall, vårdnad, äktenskap och äktenskapsskillnad. För att uppgifterna ska registreras av Skatteverket i folkbokföringsregistret krävs att det finns dokument som styrker det som man försöker påvisa, vilket bland annat kan vara uppgifter om familjerelationer.⁹² Det är viktigt att handlingar som vigselattest, dödsattest eller dom på äktenskapsskillnad lämnas in i original för att de ska kunna registreras i folkbokföringsregistret. När det rör sig om utländska handlingar bedöms deras riktighet utifrån handlingens bevisvärde. Vilket bevisvärde en handling har avgörs genom en omvärldsbevakning samt genom erfarenhet av tidigare liknande handlingar som behandlats inom myndigheten.⁹³ Om Skatteverket anser att dokumenten inte når upp till det bevisvärde som krävs för att styrka

⁹⁰ Jänträ-Jareborg, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv, i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 221.

⁹¹ Lind, 'Utmaningar inom familjerätten', SvJT 2016, s. 71.

⁹² Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 14.

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

⁹³ Ibid, s. 11.

det som avses kan Skatteverket besluta om att avslå registreringen av exempelvis skilsmässor och dödsfall. Konsekvensen av det blir att det uppstår registermässiga brister. Bristerna uppstår när uppgifterna i folkbokföringsregistret inte överensstämmer med de verkliga familjekonstellationerna.⁹⁴

5.3.2 Registrerade polygama äktenskap i folkbokföringsregistret

I det svenska rättssystemet har det länge funnits en medvetenhet om att polygama äktenskap varit registrerade i folkbokföringsregistret.⁹⁵ Redan i förarbeten från år 1987 konstaterades att förekomsten av polygama äktenskap i Sverige eventuellt borde utredas mer i framtiden. Det skulle kunna bli aktuellt om Sverige fick en mer omfattande invandring av män med flera hustrur.⁹⁶ Det har tidigare inte funnits någon statistik om hur många polygama äktenskap som varit registrerade men de har uppskattats till cirka 300.⁹⁷

Antalet polygama äktenskap som registrerats i folkbokföringsregistret har ökat under de senaste åren till följd av den ökade invandringen. Därför fick Skatteverket i uppdrag att utreda förekomsten av månggifte i Sverige.⁹⁸ Skatteverkets rapport publicerades i januari 2018 och innehåller statistiska uppgifter avseende årsskiftet 2017/2018.⁹⁹ Av rapporten framgår att det totalt finns 679 personer som är registrerade med mer än en make eller maka. Med beaktande av de registermässiga bristerna som förekommer har Skatteverket gjort bedömningen att 169 personer med sammanlagt 354 makor antas leva i äkta polygama äktenskap. Äkta äktenskap är således äktenskap där uppgifterna i folkbokföringsregistret överensstämmer med makarnas avsikt

⁹⁴ Skatteverket, 'Skatteverket vill ha skärpta regler kring registrering av månggifte', januari 2018, (besökt 13/2 2018), s. 15.

<https://www.skatteverket.se/omoss/press/pressmeddelanden/2018/2018/skatteverketvillhaskarptareglerkringregistreringavmanggiften.5.4a4d586616058d860bc7b48.html?q=manggifte>,

⁹⁵ Se exempelvis Jänterä-Jareborg 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 395.

⁹⁶ SOU 1987:18, s. 194.

⁹⁷ Mot. 2017/18:2171.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Skatteverket, 'Skatteverket vill ha skärpta regler kring registrering av månggifte', januari 2018, (besökt 13/2 2018).

<https://www.skatteverket.se/omoss/press/pressmeddelanden/2018/2018/skatteverketvillhaskarptareglerkringregistreringavmanggiften.5.4a4d586616058d860bc7b48.html?q=manggifte>,

om att vara gifta. Av de 169 som lever i äkta äktenskap är 152 personer med flera makor folkbokförda i Sverige. I 38 av äktenskapen finns det mer än en maka folkbokförda i Sverige. I 14 fall är mannen folkbokförd på samma adress som flera av sina hustrur.¹⁰⁰ Det är således vanligt förekommande att en man är registrerad som gift med flera men att endast en av hans hustrur är folkbokförd i Sverige. Det är däremot möjligt att också andra hustrur har invandrat till Sverige men valt att inte informera Skatteverket om sina relationer till barnen och maken.¹⁰¹

Det framgår också av statistiken att det i folkbokföringsregistret finns registrerade polygama äktenskap från mitten av 1960-talet. Antalet polygama äktenskap som registrerats per år har varit få fram till år 2010. År 2014 registrerades 16 stycken och året därpå 17 stycken. År 2016 höjdes antalet registrerade polygama äktenskap till 42 stycken för att sedan under år 2017 sänkas till 10 stycken.¹⁰² I 156 fall består de polygama äktenskapen av en man och två kvinnor, vilket alltså är det vanligaste fallet. Det finns dock tio personer som är gifta med tre hustrur och tre personer som har fyra hustrur. Majoriteten av alla är födda i Syrien med Somalia som två som födelse-land.¹⁰³

Vad som måste beaktas är att uppgifter som registreras i folkbokföringsregistret anses ha stort bevisvärde. Uppgifterna är däremot inte bindande för domstolar och andra beslutsfattande myndigheter. Enligt Högsta förvaltningsdomstolen är Skatteverkets bedömning av utländska äktenskap av summarisk karaktär. Skatteverket ska inte göra en bedömning av om det föreligger förutsättningar för att registrera ett äktenskap. Skatteverket ska endast göra en materiell bedömning av handlingarna som lämnats för att

¹⁰⁰ Skatteverket, 'Skatteverket vill ha skärpta regler kring registrering av månggifte', januari 2018, (besökt 13/2 2018), s. 22.

<https://www.skatteverket.se/omoss/press/pressmeddelanden/2018/2018/skatteverketvillhaskarptareglerkringregistreringavmanggiften.5.4a4d586616058d860bc7b48.html?q=manggifte>,

¹⁰¹ Ibid, s. 17.

¹⁰² Ibid, s. 17.

¹⁰³ Ibid, s. 24.

utreda om det finns skäl att vägra erkännande.¹⁰⁴ Således kan en domstol välja att gå emot uppgifterna i folkbokföringsregistret och besluta om att inte erkänna polygama äktenskap.¹⁰⁵

5.3.3 Skatteverkets uppmaningar inför framtiden

Skatteverket har avslutningsvis i sin rapport uppmanat till en förändrad reglering. Den ska förtydliga rättstillämpningen avseende hur polygama äktenskap ska hanteras. Det behövs för att hanteringen av polygama äktenskap på ett tydligare sätt ska samverka med de redan existerande reglerna i ÄktB och BrB. Skatteverket vill även stärka folkbokföringsregistrets förutsägbarhet genom att behandla samtliga äktenskapsfrågor lika. Om regeringens avsikt är att begränsa antalet polygama äktenskap, föreslår Skatteverket därför att ett generellt förbud bör införas. För att uppnå förändringarna anser Skatteverket att det är viktigt att den redan påbörjade utredningen om starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv utökas genom att även behandla polygama äktenskap.¹⁰⁶

¹⁰⁴ HFD 2012 ref. 17.

¹⁰⁵ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 166.

¹⁰⁶ Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 22.

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

6 Mahr

6.1 Det rättsliga institutet mahr

Följande kapitel beskriver vad *mahr* är och hur det hanterats av svenska domstolar. Syftet med kapitlet är att undersöka om domstolar kan hämta ledning från praxis som behandlar *mahr*, när det blir aktuellt att hantera polygama äktenskaps eventuella rättsverkningar. Anledningen till varför *mahr* finns med i uppsatsen är för att kunna belysa hur svenska domstolar tagit ställning till *ordre public*-förbehållet i avgöranden som behandlar typfrämmande institut. Avgörandena visar också betydelsen av makarnas hemvist för utgången i målen.

Mahr är ett för svensk rätt typfrämmande institut eftersom det saknar motsvarighet inom den svenska rättsordningen.¹⁰⁷ Institutet är av stor betydelse i det islamiska familjerättsliga rättssystemet. I kap. 4 vers 4 i Koranen föreskrivs att männen ska ge kvinnorna den hemgift de har rätt till, rättvist. Det som mannen genom äktenskapskontraktet förpliktar sig att överföra till den blivande hustrun blir således kvinnans enskilda egendom. Det finns inga villkor i Koranen om när *mahr* ska verkställas, till vilket värde eller liknande detaljer. Sådant har därför framtolkats av de rättslärda inom de olika klassiska rättsskolorna.¹⁰⁸ Beroende på vilken rättsskola makarna tillhör kan *mahr* tillfalla hustrun vid äktenskapets ingående eller vid tecknande av äktenskapskontraktet. Resten får hustrun vid äktenskapets upplösning, antingen vid mannens död eller vid äktenskapsskillnad.¹⁰⁹ En Koran, smycken eller liknande föremål som betraktas som hustruns personliga bruk tillfaller vanligtvis hustrun vid äktenskapets ingående. Detsamma gäller ett första belopp

¹⁰⁷ Jänterä-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 230.

¹⁰⁸ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 212.

¹⁰⁹ Ibid, s. 213.

när det kommer till pengar. Det kvarstående beloppet har hustrun rätt till senast vid äktenskapsskillnaden.¹¹⁰

6.2 Svenska domstolars hantering av mahr

Fram till år 1920 fanns det ett motsvarande rättsinstitut i svensk rätt som kallades morgongåva.¹¹¹ Om *mahr* ska jämföras med något i den svenska äktenskapsrätten idag är det reglerna om makars underhållsplikt, makars allmänna förmögenhetsförhållanden och reglerna som tillämpas vid gåva mellan makar.¹¹² Om *mahr* anses falla under äktenskapets förmögenhetsrättsliga verkningar är det lag om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden (1990:272)¹¹³ som blir tillämplig lag. Trots att morgongåvan inte finns kvar är svensk domstol behörig att pröva yrkanden om *mahr* när en talan om äktenskapsskillnad väcks i Sverige. Det beror på att svensk domstol enligt 2 § LIMF är behörig att pröva en tvist om exempelvis svaranden har hemvist i Sverige, om käranden har hemvist i Sverige och svensk lag är tillämplig eller om frågan rör egendom i Sverige. För att domstolen ska kunna pröva yrkandet krävs det att äktenskapet har ingåtts lagenligt och att det anses vara rimligt att yrkandet om *mahr* prövas.¹¹⁴ 20 § LIMF innehåller ett *ordre public*-förbehåll. Således får inte *mahr* eller ett utländskt avgörande om *mahr* tillämpas om det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för den svenska rättsordningen. Enligt 4 § LIMF är huvudregeln även här att lagen i det land som kvinnan har sin hemvist blir tillämplig. Huvudregeln gäller om inte makarna avtalat om något annat enligt 3 § LIMF. *Mahr* kan även betraktas som ett eget rättsinstitut, som inte har någon motsvarighet i svensk rätt. Enligt det betraktelsesättet grundas

¹¹⁰ Jänterä-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 229 f.

¹¹¹ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 215.

¹¹² Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 215.

¹¹³ Citeras LIMF.

¹¹⁴ Jänterä-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 230 f.

mahr på makarnas avtal som innehåller en religiös innebörd. Därmed är det den lag som avtalet om *mahr* grundas på som ska tillämpas vid en eventuell framtida tvist.¹¹⁵

6.3 Svenska avgöranden om *mahr*

6.3.1 RH 2005:66

I målet gifte sig maken X med maken Y i Iran år 1992. I äktenskapskontraktet avtalades om *mahr* som uppgick till 500 *Bahar Azadi* vilket motsvarade 250 000 kr. X var sedan år 1986 svensk medborgare. Y beviljades tidsbegränsat uppehållstillstånd år 1998 vilket inte förlängdes. År 1999 väckte Y talan om äktenskapsskillnad och yrkade att X skulle förpliktas att utge hennes *mahr*. X bestred yrkandet om *mahr*.

Svensk domsrätt förelåg enligt 3 kap. 2 § 4p. IÄL då X hade hemvist i Sverige. LIMF var tillämplig i målet då tingsrätten och hovrätten var av uppfattningen att *mahr* är en utjämning av makarnas förmögenhetsförhållanden. Enligt 4 § första stycket LIMF ska lagen i det land där de tog hemvist när de gifte sig tillämpas. För att hemvisten ska ändras krävs det att två kriterier ska vara uppfyllda. Dels ska personen ha ändrat sin vanliga vistelseort, dels ska personen haft som avsikt att leva i det nya landet under en väldigt lång tid.¹¹⁶ Då Y endast fick tidsbegränsat uppehållstillstånd kunde inte det andra kriteriet anses vara uppfyllt. Enligt 4 § andra stycket LIMF finns det dessutom ett krav på att makarna ska ha varit bosatta i samma land i två år för att lagen i makarnas nya hemvistland tillämpas. Y bodde endast i Sverige i ett år och tidigare hade X bott i Sverige. Det innebär att makarna inte kunde anses haft hemvist i samma land, varken innan eller efter giftermålet. 4 § LIMF kunde därför inte tillämpas. Istället gjordes en samlad bedömning av omständigheterna. Det belystes att Y var iransk medborgare, att äktenskapet ingicks i Iran enligt deras regler och seder och att Y saknade anknytning till

¹¹⁵ Jänterä-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 231.

¹¹⁶ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 134 f.

Sverige. Angående X konstaterades att X också var iransk medborgare och att X hade sin övriga släkt i Iran. Således ansågs makarna ha närmast anknytning till Iran. Resultatet blev därför att iransk lag skulle tillämpas. Enligt praxis ansågs inte *mahr* strida mot grunderna i den svenska rättsordningen. *Ordre public*-förbehållet hindrade därför inte domstolen från att tillåta *mahr*.¹¹⁷ Därför bifölls Y:s yrkande.¹¹⁸

6.3.2 NJA 2017 s. 168

I målet gifte sig maken X med maken Y i Iran år 1996. Båda var iranska medborgare och Y var bosatt där. X hade sedan år 1990 uppehållstillstånd i Sverige. Y flyttade till Sverige år 1997 och hade sedan dess bott där med X. Dom på äktenskapsskillnad meddelades år 2013. Y yrkade att X skulle förpliktas att utge *mahr* om 690 guldmynt, vilket motsvarade 1.5 miljoner kr.¹¹⁹ Både tingsrätten och hovrätten avtog Y:s yrkande. Skälen var att de vid en samlad bedömning kommit fram till att svensk rätt var tillämplig lag. Det gick inte att göra gällande *mahr* enligt svensk rätt och det skulle inte tas hänsyn till innehållet i iransk rätt.¹²⁰ Makarnas ekonomiska förhållanden reglerades även genom ett pågående förfarande enligt svensk rätt och det var inte nödvändigt att därutöver tillämpa *mahr*.¹²¹

När målet kom upp till HD började domstolen med att konstatera att *mahr* kan skilja sig åt. Därför var det viktigt att utgå från avtalets ordalydelse och ändamål den dagen då avtalet upprättades.¹²² LIMF blev tillämplig lag då ett avtal om *mahr* enligt HD i allmänhet avser att balansera makarnas rättigheter och skyldigheter genom ekonomisk kompensation. Avtalet motsvaras därför av en reglering av vissa förmögenhetsrättsliga rättsverkningar av äktenskapet. Parternas avsikt när äktenskapet ingicks var att Y skulle söka uppehållstillstånd i Sverige. Det gjorde Y och hon hade varit i Sverige sedan år 1997. Således uppfyllde hon kraven för ändrad hemvist genom att ha ändrat

¹¹⁷ RH 1993:116.

¹¹⁸ RH 2005:66.

¹¹⁹ NJA 2017 s. 168, s. 10.

¹²⁰ Ibid, s. 6 och 8.

¹²¹ Ibid, s. 6.

¹²² Ibid, s. 12.

sin vistelseort och varit i det nya landet under en väldigt lång tid.¹²³ Både X och Y ansågs således ha hemvist i Sverige. Svensk domstol hade därför jurisdiktion enligt 2 § LIMF. Tillämplig lag blev även svensk rätt enligt 4 § LIMF. Enligt 5 § LIMF ska avtalet anses vara giltigt om det stämmer överens med den lag som blev tillämplig när äktenskapets ingicks. X hade hemvist i Sverige och Y hade hemvist i Iran när äktenskapet ingicks, men avsikten var att Y skulle flytta till Sverige. Enligt 5 § LIMF blev därför svensk lag tillämplig. Enligt HD kan ett avtal om *mahr* inte likställas med ett äktenskapsförord då det avser en betalningsförpliktelse. *Mahr* utgör inte heller ett avtal om kommande bodelning enligt 9 kap. 13 § ÄktB, då det måste följas av en omedelbar äktenskapsskillnad. *Mahr* utgör inte heller en giltig utfästelse om gåva då en utfästelse om gåva enligt 8 kap. 2 § ÄktB inte går att verkställa.¹²⁴

Trots att avtalet inte är giltigt enligt svensk materiell rätt innebär det inte att *mahr* nödvändigtvis är ogiltigt. 5 § LIMF ska inte läsas motsatsvis. Det beror på att beslutsfattare enligt förarbeten ska vara försiktiga med att underkänna en rättshandling när makarna har utgått från att den ska gälla.¹²⁵ Där emot förutsätter hemvistprincipen att personen har starkare anknytning till sitt hemvistland än ett land som hen innehar medborgarskap i. Därmed har familjelagstiftningen i hemvistlandet samband med det sociala skydd som landet erbjuder. Då båda makarna hade hemvist i Sverige, kom HD fram till att det skydd som *mahr* avsågs ge kvinnan redan uppfylldes genom svensk lagstiftning. Parternas avtal om *mahr* betraktades som ett föravtal om en framtida partiell bodelning och ansågs därmed inte vara giltigt. Y hade hävdade att tingsrättens dom stred mot artikel 8 och artikel 9 i EKMR. Påståendet dementerades av HD eftersom Y skyddades av de svenska reglerna om äktenskap och det skydd som det svenska socialförsäkringssystemet ger. Reglerna är ägnade att ge samma skydd som avtalet om *mahr*. Således fastställdes hovrättens domslut.¹²⁶

¹²³ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 134 f.

¹²⁴ NJA 2017 s. 168, s. 14.

¹²⁵ Prop. 1989/90:87 s. 46.

¹²⁶ NJA 2017 s. 168, s. 14 f.

7 Den svenska arvsrättens grunder

7.1 Historisk tillbakablick

7.1.1 Bakgrund

För att skapa en förståelse för varför arvsrättens regler ser ut som de gör idag inleds kapitlet med en generell beskrivning av arvsrättens utveckling. Därefter redogörs för efterlevande makes arvsrätt. Således kommer bröstarvingars och sambors arvsrätt endast behandlas i den mån det behövs för att belysa de begränsningar som finns inom ramen för reglerna om efterlevande makes arvsrätt. Kapitlet syftar till att ligga till grund för besvarandet av frågan om vilka tillämpningsproblem som kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap.

Arvsrättens och testamentsrättens mest betydelsefulla principer härstammar från tiden då de första lagarna på området stadgades. Ärvdabalken (1958:637)¹²⁷ kan därför anses bestå av sega strukturer och långsamma reformer. De första skrifterna om arv härstammar från 1200-talet i ett samhälle där jordägandet var avgörande för en persons ekonomiska och sociala ställning. Eftersom jordägandet var bundet till släkten blev det naturligt att släkten ärvde. En jämställd arvsrätt var det inte fråga om utan männen hade företräde till arvet.¹²⁸ De äldsta lagarna, främst götialagarna, utgick från en gradualprincip. Enligt principen tog den som stod först i arvsordningen hela arvet. Anledningen var att det ansågs vara av stor betydelse att inte splittra boet i alltför många delar. Svealagarna utgick istället från parentelprincipen som delade in de arvsberättigade i olika arvsklasser. Inom varje arvsklass ärvde arvtagarna lika mycket. Först när arvingar i en arvsklass saknades kunde mera avlägsna arvingar i en efterföljande arvsklass ära. Således hade

¹²⁷ Citeras ÄB.

¹²⁸ Hafström, *Den svenska familjerättens historia*, s. 109.

de högre arvsklasserna förtursrätt till arvet.¹²⁹ Parentelprincipen utgör idag kärnan i ärvdabalkens regler.¹³⁰ I landslagarna förenades gradual- och parentelprinciperna. I Magnus Erikssons stadslag som tillkom på 1350-talet likställdes män och kvinnor vad gäller rätten till arv. Beslutet motiverades med att behovet av att bevara egendom genom jordägande inte var lika stort i städerna som på landet.¹³¹

7.1.2 Utvecklingen av efterlevande makes arvsrätt

I äldre svensk rätt saknade efterlevande make arvsrätt. Fram till år 1928 skyddades efterlevande make istället dels genom giftorätten, dels genom att tillförsäkras ett visst minimibelopp ur det gemensamma boet. Genom 1928 års arvslag fick efterlevande make för första gången en lagstadgad arvsrätt. Den efterlevande maken fick rätt till hela den avlidnas kvarlåtenskap om den avlidna maken inte hade bröstarvingar. Om den avlidna efterlämnade bröstarvingar ärvde de hela kvarlåtenskapen.¹³² Den efterlevande maken fick då nöja sig med giftorätten och barnens underhållsskyldighet gentemot föräldern. Skyddet var inte tillfredsställande och resulterade i att den efterlevande maken ofta tvingades sälja bostaden och avstå från bohag till förmån för barnens arvsrätt.¹³³

Först genom 1987 års reform av ärvdabalken prioriterades efterlevande makes rätt att arva den avlidna före gemensamma barn. Makarnas gemensamma barn fick som en konsekvens av det begära ut sitt arv först efter att båda föräldrarna avlidit. Det var till förmån för att makarnas gemensamma hem inte skulle behöva splittras. Utgångspunkten för lagändringen var att bröstarvingars rätt att omedelbart få ut sitt arv för att trygga deras ekonomiska ställning inte var lika betydelsefullt längre. Bröstarvingarna hade vid den första förälderns död vanligtvis flyttat hemifrån och var således själv-

¹²⁹ Hafström, *Den svenska familjerättens historia*, s. 110 f.

¹³⁰ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 19.

¹³¹ Hafström, *Den svenska familjerättens historia*, s. 111.

¹³² Agell & Brattström, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, s. 220 f.

¹³³ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 23.

försörjande.¹³⁴ Efter avskaffandet av barns underhållsskyldighet gentemot föräldrar år 1979 blev den efterlevande makens arvsrätt desto viktigare. Det var dock endast i förhållande till gemensamma barns rätt som en efterlevande makes intressen ansågs mera skyddsvärda. Att även prioritera efterlevande makes arvsrätt före särkullbarns arvsrätt ansågs inte vara rimligt. Därför kvarstod särkullbarns rätt på samma sätt som idag.¹³⁵

7.2 Efterlevande makes rättsställning

7.2.1 Bodelning vid ena makens död

Reglerna om arv i svensk rätt återfinns företrädesvis i ärvdabalken. Den efterlevande makens situation regleras av både de familjerättsliga reglerna i ÄktB och de successionsrättsliga reglerna i ÄB. Därför inkluderas båda lagarna inom ramen för den efterlevande makens rättsställning.¹³⁶

När ett äktenskap upplöses genom en makes död har den efterlevande maken vanligtvis rätt att överta hälften av makarnas tillgångar på grund av sin giftorätt enligt 9 kap. 1 § ÄktB och 23 kap. 1 § ÄB. Bodelningen syftar till att makarnas totala nettovärde av båda makarnas giftorättsgods ska delas lika mellan makarna. Det är makarnas egendomsförhållanden dagen då den ena maken avlider som avgör vilken egendom som ingår i bodelningen enligt 9 kap. 2 § ÄktB.

7.2.2 Efterlevande makes företrädesrätt

Makars arvsrätt skiljer sig från övriga arvingars arvsrätt genom att den efterlevande maken erhåller den först avlidnas hela kvarlåtenskap med fri förfoganderätt, inte full äganderätt. Det följer av 3 kap. 2 § ÄB som stadgar att bröstarvingar och arvingar i andra arvsklassen, har rätt till efterarv vid den efterlevande makens död. Det gäller dock inte för arvingar i tredje arvsklassen. Efterarvet består av kvotdelar av den efterlevande makens kvarlåtenskap.

¹³⁴ Prop. 1986/87:1, s. 81 f.

¹³⁵ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 23 f.

¹³⁶ Agell & Brattström, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, s. 220.

skap.¹³⁷ Särkullbarn har, som nämndes i föregående avsnitt, rätt att få ut sitt arv direkt när deras förälder dör enligt 3 kap. 1 § ÄB. Således gäller inte efterlevande makes företrädesrätt gentemot särkullbarn.¹³⁸

7.2.3 Basbeloppsregeln

Efterlevande makes företrädesrätt är inte tillfredsställande för samtliga efterlevande makar. Det beror på att särkullbarn till den först avlidna maken har rätt att direkt få ut arvet efter sin förälder.¹³⁹ I 3 kap. 1 § andra stycket ÄB finns därför basbeloppsregeln. Det är en skyddsregel vars syfte är att tillförsäkra den efterlevande maken delar av kvarlåtenskapen. Basbeloppsskyddet träder in om makens grundbehov inte kan tillgodoses på annat sätt. Regeln innebär att efterlevande make alltid har rätt att erhålla egendom till ett värde som motsvarar fyra basbelopp. År 2018 uppgår prisbasbeloppet till 45 500 kr.¹⁴⁰ Det medför att efterlevande make har rätt till 182 000 kr. Att basbeloppsregeln skyddar ett värde som motsvarar fyra basbelopp är resultatet av en bedömning av motstående intressen. Intressena som beaktas är den efterlevande makens intresse av att inte behöva splittra boet och särkullbarns intresse av att skyndsamt kunna begära ut sin arvslott.¹⁴¹

7.3 Testamente

Testationsfriheten är något som inte direkt är kopplat till efterlevande makes arvsrätt men som påverkar efterlevande makes arvsrätt i stor utsträckning. Testatorn kan frångå den svenska legala arvsordningen i stor utsträckning genom att skriva ett testamente.¹⁴² I 11 kap. 1 § ÄB stadgas att testamentet ska tolkas utifrån testatorns vilja angående sin kvarlåtenskap. Om testatorn har valt att testamentera bort all egendom finns det vissa inskränkningar som den efterlevande maken kan göra gällande enligt 3 kap. 1 § andra

¹³⁷ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 80.

¹³⁸ Ibid, s. 78 f.

¹³⁹ Ibid, s. 81.

¹⁴⁰ Regeringskansliet, 'Prisbasbelopp för 2018 fastställt', september 2017, (besökt 5/2 2018).

<http://www.regeringen.se/artiklar/2017/09/prisbasbelopp-for-2018-faststallt/>

¹⁴¹ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 81.

¹⁴² Ibid, s. 90.

stycket ÄB. Dels har den efterlevande maken redan innan testamentet aktualiseras rätt till sin del av giftorätten, dels kan den efterlevande maken göra anspråk på det belopp som motsvaras av basbeloppsregeln.¹⁴³

¹⁴³ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 112 f.

8 Den islamiska arvsrättens grunder

8.1 Historisk tillbakablick

8.1.1 Bakgrund

Kapitlet inleds med en kort beskrivning av den förislamiska arvsordningen. Därefter kommer utvecklingen av efterlevande makes arvsrätt utgöra en central del. Sedan följer en redogörelse för hur efterlevande makes arvsrätt ser ut i de islamiska rättsordningarna idag. Bröstarvingars arvsrätt kommer endast behandlas i den mån det behövs för att belysa de begränsningar som finns inom ramen för reglerna om efterlevande makes arvsrätt. Därefter behandlas arvsrätt vid polygama äktenskap. Kapitlet avslutas med en kort redogörelse om testamente. Då arvsrättens regler skiljer sig åt för shia- och sunnimuslimer behandlas även de viktigaste skillnaderna. Kapitlet syftar till att ligga till grund för besvarandet av frågan om vilka tillämpningsproblem som kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap.

Arvsordningen intar, enligt den islamiska rättstraditionen, en särställning i det islamiska rättssystemet. Den framskjutna ställning som arvsordningen har fått i det islamiska rättssystemet sammanhänger med att arvsordningen härrör från de mest betydelsefulla rättskällorna i den islamiska rätten – Koranen och profeten Muhammeds *sunna*.¹⁴⁴ Profeten Muhammed anses ha sagt att muslimer bör studera arvsrätten och läsa ur den till andra eftersom att den utgör hälften av allt vetande.¹⁴⁵

Det viktigaste i den förislamiska arvsordningen var att egendom stannade inom stammen. Det syftade till att öka gruppsolidariteten och värna om

¹⁴⁴ Sayed, *Islam och arvsrätt i det mångkulturella Sverige*, s. 153.

¹⁴⁵ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 223.

stammens styrka av militära skäl. Därför var arvingarna män som kunde hantera vapen och som var släkt med samma stamfader.¹⁴⁶

8.1.2 Utvecklingen av efterlevande makes arvsrätt

Enligt den förislamiska arvsordningen saknade kvinnor arvsrätt av två skäl. Dels eftersom de inte ingick i stammens väpnade försvar¹⁴⁷, dels eftersom en arvsrätt för kvinnor kunde resultera i att det som kvinnan ärvde överfördes till hennes mans stam, vilket medförde att stammens egendom minskade.¹⁴⁸

Att Koranen infördes i den förislamiska arvsordningen innebar stora förändringar gentemot hur arvsrätten tidigare sett ut. I Koranens kap. 4 vers 7 stadgas att män har rätt till en andel av vad föräldrar och nära anhöriga efterlämnar. Kvinnor har enligt samma vers rätt till en andel av vad föräldrar och nära anhöriga efterlämnar vare sig det är lite eller mycket. Föreskriften kan tolkas som ett förstörande av stamstrukturen och storfamiljens organisation som den förislamiska arvsordningen värnat om. Koranens syn på den arvsberättigade familjen var betydligt snävare än vad den förislamiska arvsordningens var.¹⁴⁹ De bärande principerna i de islamiska arvsordningarna för valet av arvingar bygger på en tanke om ekonomisk kompensation för det ansvar och de bidrag som arvingarna presumeras lämna till släkten.¹⁵⁰

8.2 Efterlevande makes rättsställning

8.2.1 Ekonomiska konsekvenser för den efterlevande maken

Till skillnad från svensk rätt har den efterlevande maken enligt islamisk rätt inte rätt till bodelning i samband med dödsfallet. Således är det som den

¹⁴⁶ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 224.

¹⁴⁷ Ibid, s. 224.

¹⁴⁸ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 106 f.

¹⁴⁹ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 224.

¹⁵⁰ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 103.

efterlevande maken äger att betrakta som personens enskilda egendom. De ekonomiska konsekvenserna vid den ena makens död behandlas enbart som en arvsfråga enligt islamisk rätt. Den efterlevande maken har därför inte heller rätt till underhåll som hon har vid skilsmässa. Den efterlevande maken har däremot rätt till sin kvarstående *mahr*. Det ska dock beaktas att den efterlevande makans rätt till *mahr* har låg prioritet i förhållande till andra arvtagare.¹⁵¹

8.2.2 Den efterlevande makens arvsrätt

De islamiska arvsordningarna innehåller idag föreskrifter som berättigar arvingar rätt till arv enligt både den förislamiska arvsordningen och den som uppstod i samband med att Koranen infördes. Således kan det konstateras att de arvsberättigade till kvarlåtenskapen av den avlidne bestäms av två samtidigt tillämpliga system.¹⁵² Koranen har i flera fall saknat tydliga förklaringar på hur olika arvsrättsliga situationer ska hanteras. Konsekvensen av det har blivit att de olika rättsskolorna som består av främst shia- och sunnimuslimer, tolkningsvis har funnit lösningar på arvsrättsliga problem.¹⁵³ Således har även vissa av Koranens föreskrifter som på ett tydligt sätt behandlat arvsrättsliga situationer getts olika innebörd.¹⁵⁴

Den efterlevande makens arvsrätt beskrivs i förhållandevis tydliga föreskrifter i Koranen. Det har resulterat i att den efterlevande maken till stor del har samma arvsrättsliga ställning enligt både den sunni- och shiamuslimska arvsordningen. Det som arvsordningarna har gemensamt är att det som är avgörande för den efterlevande makens arvslott enligt kap. 4 vers 12 i Koranen är äktenskapsbandet samt arvlåtarens övriga släktingar. Dessutom kommer storleken på den efterlevande makens arv vara lika enligt båda arvsordningarna. Storleken kommer däremot variera beroende på om det är mannen eller hustrun som är arvlåtaren och om det finns bröstarvingar.

¹⁵¹ Schiratzki, *Muslimsk familjerätt i svenskt perspektiv*, s. 74.

¹⁵² Sayed, *Islam och arvsrätt i det mångkulturella Sverige*, s. 146 f.

¹⁵³ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 224.

¹⁵⁴ Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*, s. 19.

Mannen ärver, enligt kap. 4 vers 12 i Koranen, 1/2 av kvarlåtenskapen om arvlåtaren inte efterlämnar bröstarvingar. Om arvlåtaren däremot efterlämnar bröstarvingar har den efterlevande maken rätt till 1/4 av kvarlåtenskapen.¹⁵⁵ Hustrun är endast berättigad till hälften av det som mannen ärver¹⁵⁶ om det istället är mannen som avlider först.¹⁵⁷ Anledningen till det är att kvinnors arvsrätt ska uppvägas genom andra rättsliga institut. Exempel på sådana institut är *mahr* och underhållsskyldigheten som muslimska män har gentemot kvinnliga släktingar.¹⁵⁸

Det finns två betydelsefulla skillnader mellan de sunni- och shiamuslimska arvssystemen. I den shiamuslimska arvsordningen kommer såväl kognatiska som agnatiska avkomlingar till arvlåtaren att minska den efterlevande makens arvslott. Det innebär att den shiamuslimska arvsordningen inte gör skillnad på om arvtagaren är besläktad med arvlåtaren genom en man eller en kvinna. Enligt sunniislam är det däremot enbart agnatiska avkomlingar, arvtagare som är släkt med arvlåtaren genom en man, som minskar den efterlevande makens arvslott. Således kommer en dotterson endast minska den efterlevande makens arv enligt den shiamuslimska arvsordningen medan en sonson minskar arvet enligt båda arvsordningarna. Det rör sig här om när arvingarnas andelar underskrider den avlidnes kvarlåtenskap vilket inte behandlas i vidare utsträckning. Den andra skillnaden är att det endast är mannen inom det shiamuslimska arvssystemet som kan ärva all typ av egendom. Hustruns arvsrätt begränsas till lös egendom. Den sunnimuslimska arvsrätten gör ingen skillnad på egendomsslag som kan ärvas utifrån arvtagarens kön.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Se figur 2 nedan.

¹⁵⁶ Se figur 1 nedan.

¹⁵⁷ Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*, s. 221.

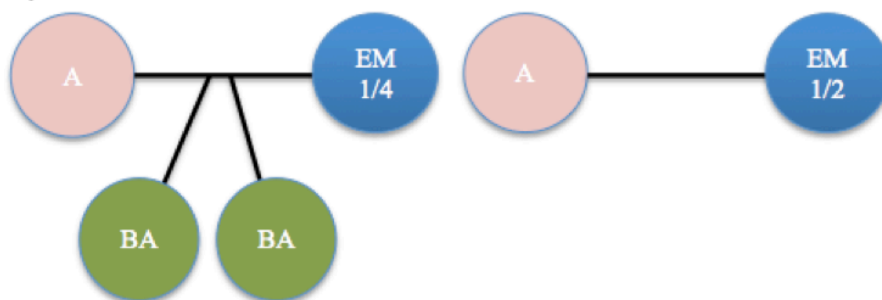
¹⁵⁸ Sayed, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, s. 228.

¹⁵⁹ Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*, s. 221.

Figur 1

Figur 2

8.3 Arvsrätt för efterlevande makar i polygama äktenskap

Precis som ovan redogjorts för om monogama äktenskap har hustrurna i polygama äktenskap enligt kap. 4 vers 12 rätt till 1/4 av den sammanlagda kvarlåtenskapen.¹⁶⁰ Det gäller om maken inte efterlämnar barn. Om barn efterlämnas ska de efterlevande makornas arv reduceras med hälften, vilket resulterar i att hustrurna är berättigade till 1/8 av kvarlåtenskapen. Hustrurnas rätt om antingen 1/4 eller 1/8 ska delas lika mellan samtliga hustrur när mannen levde i polygama äktenskap. Det görs ingen skillnad i andelsberäkningarna mellan den sunni- och shiamuslimska arvsordningen.¹⁶¹ Däremot är skillnaderna som berörts i avsnittet ovan tillämpliga även vid polygama äktenskap.¹⁶²

¹⁶⁰ Se figuren nedan.

¹⁶¹ Se Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*, s. 135 och s. 175.

¹⁶² Se avsnitt 8.2.

8.4 Testamente

När det kommer till testamente finns det några relevanta skillnader i den sunni- och shiamuslimska arvsordningen. Den sunnimuslimska arvsordningen innehåller ett obligatoriskt testamente. Testamentet legitimerats genom Koranens kap. 2 vers 180. Versen lyder: ”Det är föreskrivet för er, då döden närmar sig och ni efterlämnar tillgångar, att genom testamente föranstalta för era föräldrar och anhöriga.”¹⁶³ Det obligatoriska testamentet syftar till att värna om bland annat barnbarns representationsrätt. Ett vanligt villkor för de arvsordningar som innehåller en föreskrift om obligatoriskt testamente har tidigare varit att testamentstagaren inte får vara en arvinge.¹⁶⁴ Förklaringen till det har varit att arvlåtaren genom att testamentera till en arvinge ändrade på Koranens föreskrifter om arvtagares arvslott. Det har dock de flesta sunnimuslimska rättsordningar ändrat på. Det har resulterat i att arvlåtaren genom testamentet kan föreskriva att en arvtagare ska ärva mer än andra inom samma arvsklass. Arvlåtaren kan också förbättra den efterlevande makens rätt till arv så länge inte testamentet överskrider maxgränsen om 1/3 av kvarlåtenskapen.¹⁶⁵

Den shiamuslimska arvsordningen saknar ett obligatoriskt testamente. Således är barnbarn inte berättigade till någon arvslott av sina mor- eller farföräldrar i det fall deras förälder är avliden.¹⁶⁶ Arvlåtaren har däremot alltid kunnat testamentera delar av sin kvarlåtenskap till biologiska släktingar även om de inte är muslimer. Testamentet måste dock, precis som i den sunnimuslimska arvsordningen, respektera maxgränsen om 1/3 av den totala kvarlåtenskapen. De legala arvingarna kan i samförstånd godkänna ett testamente som överskrider maxgränsen på 1/3 av arvlåtarens kvarlåtenskap.¹⁶⁷

¹⁶³ Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*, s. 140.

¹⁶⁴ Ibid, s. 141 f.

¹⁶⁵ Ibid, s. 225 f.

¹⁶⁶ Ibid, s. 137 f.

¹⁶⁷ Ibid, s. 116.

9 Muslimers arvsrätt i Sverige

9.1 Jurisdiktion

Kapitlet inleds med de internationellt privaträttsliga grunderna för bestämmandet av vilken rättsordning som har jurisdiktion. De reglerar också vilken rättsordnings regler som ska tillämpas på internationella arvstvister. Därefter följer vad som gäller om svensk domstol är behörig men en rättsordning med inflytande av islamisk rätt ska vara tillämplig lag. Avslutningsvis behandlas hur arvsrätten för personer som lever i polygama äktenskap skulle kunna avgöras enligt svensk rätt. Kapitlet syftar till att belysa de tillämpningsproblem som kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap.

Det finns fyra ideologier inom den svenska internationella privaträtten som genom olika bedömningar fastställer vilket land som situationen har starkast anknytning till. Den första ideologin utgår från nationalitetsprincipen, det är således personernas medborgarskap som avgör jurisdiktionsfrågan. Om personerna i fråga är medborgare i flera länder samtidigt, prioriteras det svenska medborgarskapet enligt praxis. Den andra ideologin utgår från personernas hemvist. Avgörande blir därför i vilket land personerna har sin fasta bosättning. Den tredje ideologin kallas för principen om partsautonomi. Principen utgår från att parterna genom lagvalsavtal kommer överens om vilket lands lag som ska tillämpas. Den fjärde ideologin kallas för *lex fori*-principen. Enligt den ska de inhemska reglerna gälla direkt även i internationella situationer. *Lex fori*-principen tillämpas i situationer där de inhemska reglerna värnar om grundläggande svenska värderingar som inte får åsidosättas när situationen faller in under svensk jurisdiktion.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Jänterä-Jareborg 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 211 f.

Vilken domstol som är behörig att fatta beslut inom arvsfrågor bestäms utifrån hemvistprincipen enligt artikel 4 i EU:s arvsförordning.¹⁶⁹ Det finns ett krav på att hemviststaten ska vara en medlemsstat som tillämpar EU:s arvsförordning. Om den avlidna hade hemvist i ett land som inte är en medlemsstat har den medlemsstat där tillgångar befinner sig subsidiär behörighet att pröva arvsområdet i sin helhet enligt artikel 10 i arvsförordningen. Det krävs då att den avlidne varit medborgare i medlemsstaten alternativt att den avlidne för som mest fem år sedan haft hemvist i medlemsstaten. Uppfylls inte kraven ska medlemsstaten där den avlidnes tillgångar finns enligt andra punkten i artikel 10 vara behöriga att besluta om endast de tillgångarna.¹⁷⁰

9.2 Lagval

Lagvalsfrågan reglerar vilket lands lag som ska tillämpas på en viss situation och utgår från en bedömning av vilken rättsordning som situationen har starkast anknytning till. I arvsförordningen är huvudregeln enligt artikel 21 att lagen i den stat där arvlåtaren hade sin hemvist tillämpas vid fördelning av arv. Huvudregeln kan frångås om det är uppenbart att arvlåtaren haft närmare anknytning till ett annat land eller om det finns ett lagvalsförordnande i enlighet med artikel 22. Arvlåtaren får föreskriva om vilket lands lag som ska tillämpas. Detsamma gäller om arvlåtaren har fler medborgarskap. Arvsförordningen är enligt artikel 20 universellt tillämplig. Det betyder att ett lagvalsförordnande kan innebära att ett tredje lands lag kan väljas, såsom exempelvis iransk rätt.¹⁷¹ Lag om arv i internationella situationer (2015:417) innehåller enligt 1 kap. 1 § bestämmelser som kompletterar arvsförordningen.

LIMF gäller för makar som genom sin hemvist, förmögenhet eller sitt medborgarskap har anknytning till något annat land än Sverige. Lagen aktuali-

¹⁶⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 650/2012 av den 4 juli 2012 om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt godkännande och verkställighet av officiella handlingar i samband med arv och om inrättande av ett europeiskt arvsintyg.

¹⁷⁰ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 221.

¹⁷¹ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 42 f.

seras genom att det ska genomföras en bodelning när den som avlidit varit gift. Precis som för arvsordningen är det hemvistprincipen som dominerar för valet av tillämplig rättsordning enligt LIMF. 4 § LIMF stadgar att det är hemvisten vid tidpunkten då paret gifte sig som är avgörande om inte makarna flyttat och bott i det nya landet i minst två år. Makarna kan även komma överens om vilket lands lag som ska tillämpas. Enligt 3 § LIMF gäller lagvalsavtalet endast om det valda landet är någon av makarnas hemvistland eller landet som makarna varit medborgare i när avtalet ingåtts. Det finns även ett formkrav på att lagvalsavtalet ska vara skriftligt.¹⁷²

9.3 Svensk jurisdiktion med islamiskt lagval

Den islamiska rätten föreskriver som nämnts ovan att kvinnors arvslott endast uppgår till hälften av männens arvslott.¹⁷³ Olikbehandling utifrån kön eller religion strider mot diskrimineringsförbuden i den svenska regeringsformen och EKMR som också har behandlats tidigare.¹⁷⁴ Det finns ett av Europadomstolen infört arvsrättsligt antidiskrimineringsförbud. Trots det kan upprätthållandet av likabehandling rubbas genom testationsfriheten. Arvlåtaren kan testamentera bort sin kvarlåtenskap på ett sätt som liknar de islamiska arvsordningarna.¹⁷⁵

Om en person är medborgare i ett land där den islamiska rätten influerar rättsordningen kan den personen genom sin lagvalsfrihet bestämma att det landets regler ska tillämpas på arvet. Lagvalet representerar arvlåtarens önskan och kan därför likställas med ett villkor i ett testamente. Lagvalet förtjänar då samma respekt som arvlåtarens önskningar enligt ett testamente. Samtidigt innehåller arvsförordningen, precis som inom äktenskapsrätten, ett *ordre public*-förbehåll. Det medför att en myndighet kan ignorera arvlåtarens önskan om den resulterar i en fördelning av kvarlåtenskapen som

¹⁷² Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 46.

¹⁷³ Se avsnitt 8.2.

¹⁷⁴ Se kapitel 2.

¹⁷⁵ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 49 f.

strider mot grunderna för den svenska rättsordningen.¹⁷⁶ Domstolen måste utgå från resultatet av fördelningen av kvarlåtenskapen i varje enskilt fall. Olikbehandlingen mellan efterlevande make och efterlevande makas arvsrätt förutsätter att mannen försörjer kvinnan genom att bland annat betala underhåll. Med beaktande av det är det inte säkert att det med hänvisning till *ordre public* går att ignorera arvlåtarens vilja om att tillämpa det andra landets lag. Har mannen däremot inte försörjt kvinnan är olikbehandlingen mer påtaglig. Det resulterar i att *ordre public*-förbehållets genomslagskraft ökar. Däremot går det inte att klandra testamenten som leder till samma resultat.¹⁷⁷ Det beror på att testamentet, trots att det är missgynnande, är gällande om det respekterar laglottsskyddet i 7 kap. 3 § ÄB.¹⁷⁸

9.4 Hanteringen av polygama äktenskap

Vilket land som har jurisdiktion samt vilket lands lag som ska tillämpas på arv när den avlidne haft flera hustrur beror dels på hemvisten, dels på om det funnits något förordnande om lagval.¹⁷⁹ Om det finns ett förordnande om lagval som stadgar att islamisk rätt ska vara tillämplig lag uppstår inga problem gällande polygama äktenskap trots att parterna har hemvist i Sverige. Saknas däremot förordnande om lagval eller om det stadgar att svensk rätt ska tillämpas blir det problematiskt när det finns flera efterlevande makor. Precis som för äktenskapsrätten utgår den svenska arvsrätten från att det finns en efterlevande make enligt ordalydelsen i 3 kap. 1 § ÄB. Således saknar svensk rätt bestämmelser om hur arvet ska fördelas vid polygama äktenskap. Situationen får därför lösas genom att beslutsfattaren får fatta ett beslut utifrån det enskilda fallet.¹⁸⁰

Det fanns en lösning på hur bodelning skulle genomföras vid tvegifte i gamla giftermålsbalken från år 1920. Där föreskrevs att ersättning, pension och annan ekonomisk förmån som var avsedd för den efterlevande maken,

¹⁷⁶ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 50.

¹⁷⁷ Ibid, s. 51 f.

¹⁷⁸ Ibid, s. 50.

¹⁷⁹ Artikel 21 och artikel 22 i arvsförordningen.

¹⁸⁰ SOU 1987:18, s. 196.

skulle anses tillhöra maken i det första äktenskapet om inget annat framgick av omständigheterna.¹⁸¹ Regeln togs bort i samband med införandet av äktenskapsbalken år 1987 då situationen ansågs vara ovanligt förekommande och lösningen inte var självklar.¹⁸² Att på nytt försöka anpassa den svenska lagstiftningen till att även omfatta arv för polygama äktenskap har i förarbeten ansetts vara alldeles för omfattande och komplicerat. Särskilt när det ställs i förhållande till det antal polygama äktenskap som uppskattades finnas år 1987.¹⁸³ Beslutsfattarna uppmanades dock att betrakta de polygama äktenskapen som likvärdiga.¹⁸⁴ I förarbeten finns också exempel på hur bodelningar och arvsskiftet skulle kunna genomföras inom ramen för polygama äktenskap. När mannen hade två hustrur föreslogs att mannens giftorättsgods skulle delas upp i två lika stora delar. Varje del skulle ingå i bodelningen med respektive hustru. För att det inte skulle bli orättvist har det även föreslagits att hustrun också enbart skulle skjuta in hälften av sitt giftorättsgods i bodelningen.¹⁸⁵ Beträffande arvsskiftet av mannens kvarlåtenskap föreslogs att hustrurna skulle dela lika på kvarlåtenskapen om de båda hade barn med mannen. Om någon av dem inte hade barn med den avlidne fick hon nöja sig med det hon hade rätt till enligt basbeloppsregeln. Hälften av kvarlåtenskapen skulle då gå till hustrun som hade barn med den avlidne och resterande tillföll bröstarvingarna. Det påpekades att detta endast var möjliga lösningar på de problem som kunde uppstå när polygama äktenskap skulle hanteras inom ramen för svensk rätt.¹⁸⁶

¹⁸¹ 13 kap. 13 b § giftermålsbalk (1920:405).

¹⁸² Prop. 1986/87:1 s. 116 f.

¹⁸³ SOU 1987:18, s. 196.

¹⁸⁴ Ibid, s. 197.

¹⁸⁵ Ibid, s. 197 f.

¹⁸⁶ Ibid, s. 199.

10 Analys

10.1 Kan polygama äktenskap tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige?

I uppsatsens näst sista kapitel ämnar jag återgå till mina inledande frågeställningar och besvara dem för att uppnå uppsatsens syfte. Uppsatsen syftar till att fastställa det utrymme och de gränser som svensk rätt uppställer i förhållande till främmande rättstraditioner. För att snäva in syftet har hanteringen av polygama äktenskap i den svenska äktenskaps- och arvsrätten undersökts. De två första frågeställningarna behandlas tillsammans och därefter besvaras varje frågeställning i enskilda avsnitt. Analysen kommer utgå från en rättspolitisk diskussion vars syfte är att utvärdera reglerna på området.

För att besvara frågan om huruvida polygama äktenskap kan tillåtas inom ramen för gällande rätt i Sverige krävs inledningsvis en diskussion om hur äktenskapsbalkens regler förhåller sig till polygami. Därför inleds analysen med avsikten med äktenskapsbalkens regler och lagstiftarens utgångspunkter. Äktenskapsrätten utformades under en tid då kyrkan hade ett stort inflytande. Familjen var viktig för samhället och äktenskapet bestod av en man och en kvinna.¹⁸⁷ Genom införandet av borgerlig vigsel har kyrkan fått en minskad roll i det svenska äktenskapet.¹⁸⁸ Efter 2009 års reform blev det även accepterat att ingå äktenskap med personer av samma kön. Äktenskapsrätten har genom förändringarna visat sig vara flexibel vilket kan återspegla samhällets föränderliga strukturer.¹⁸⁹

Tvåsamheten är däremot fortfarande en grundläggande norm i äktenskapsbalken. I 1 kap. 1 § ÄktB stadgas i andra meningen att de två som ingår äkt-

¹⁸⁷ Sörgjerd, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 187.

¹⁸⁸ 4 kap. 1 § giftermålsbalk (1920:405).

¹⁸⁹ Sörgjerd, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 203.

enskap med varandra blir makar. I 2 kap. 4 § ÄktB finns en bestämmelse som hindrar den som är gift från att ingå fler äktenskap. Bestämmelsen är förenad med en straffbestämmelse i 7 kap. 1 § BrB. Om någon bryter mot regeln är äktenskapet alltjämt giltigt men kan enligt 5 kap. 5 § ÄktB brytas utan betänketid. Åklagaren har också en befogenhet att väcka talan om äktenskapsskillnad enligt 5 kap. 5 § tredje stycket i ÄktB. Således kan polygama äktenskap förekomma trots att de inte är tillåtna enligt bestämmelserna i äktenskapsbalken. Det beror på att samtliga äktenskap tolereras i viss utsträckning när de ingås fram till dess att någon av parterna eller åklagaren väcker talan om äktenskapsskillnad.¹⁹⁰

Förekomsten av polygama äktenskap i Sverige består däremot endast i undantagsfall av tvegiften. Enligt statistiken från Skatteverket är det personer som lagligt ingått polygama äktenskap i sina hemländer innan de fått anknytning till Sverige som är överrepresenterade i folkbokföringsregistret.¹⁹¹ Det är här den internationella privaträtten får betydelse. Utgångspunkten är att ett äktenskap som ingåtts i ett annat land och är giltigt där, ska erkännas i Sverige enligt 1 kap. 7 § IÄL. För att inte kunna kringgå Sveriges regler genom att gifta sig utomlands finns ett undantag i 1 kap. 8 a § IÄL. Undantaget omfattar inte personer som inte haft anknytning till Sverige vid äktenskapets ingående. I 7 kap. 4 § IÄL finns *ordre public*-förbehållet. Det är ytterligare ett undantag som tillämpas om bestämmelser i främmande lag är uppenbart oförenliga med grunderna för den svenska rättsordningen. Koranens bestämmelse i kap. 4 vers 3 föreskriver att en man får vara gift med upp till fyra hustrur samtidigt. Huruvida det strider mot grunderna i den svenska rättsordningen är idag osäkert.¹⁹²

¹⁹⁰ Jänterä-Jareborg 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv', i *Vänbok till Rolf Nygren*, s. 397.

¹⁹¹ Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 18.
<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

¹⁹² Se Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 70; Jänterä-Jareborg, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 221; Lind, 'Utmaningar inom familjerätten', SvJT 2016, s. 71.

Grunderna i den svenska rättsordningen som polygama äktenskap kan strida mot är reglerna i EKMR och RF. Polygama äktenskap anses strida mot lika-behandlingsprincipen i 1 kap. 2 § femte stycket RF och vara diskriminerande enligt artikel 14 i EKMR. Det beror på att det endast är män som får vara gifta med flera kvinnor enligt Koranen. Det skulle kunna lösas i teorin genom att svensk rätt också tillät polyandri, dvs. att kvinnor skulle få vara gifta med flera män.¹⁹³ Acceptansen för polygama äktenskap skulle då utvidgas gentemot Koranens kriterier. Med tanke på dagens skepsis som finns mot polygama äktenskap både i Sverige och i länder där polygama äktenskap tillåts tror inte jag att det är en tillfredsställande lösning. Angående frågan om polygama äktenskap strider mot *ordre public*-förbehållet är doktrinen inte överens¹⁹⁴ och än finns ingen praxis som kan användas som vägledning. Det går därför inte att hävda att HD borde ha starka skäl att anse att polygama äktenskap strider mot *ordre public*-förbehållet som Lind gör.¹⁹⁵ Det ger en felaktig och förenklad bild av rättsläget i samhället. Ett samhälle som sedan innan, utifrån den monogama synen på äktenskapet som finns i Sverige, har en negativ inställning till polygama äktenskap.¹⁹⁶

Något som är bekräftat genom Skatteverkets utredning är att det totalt finns 679 personer i folkbokföringsregistret som är registrerade med fler än en maka. Med beaktande av registermässiga brister antas 169 män leva i äkta polygama äktenskap. De har 354 hustrur. I 38 av äktenskapen finns det fler än en hustru som är folkbokförda i Sverige.¹⁹⁷ Siffrorna talar enligt min mening för att polygama äktenskap tolereras i viss utsträckning inom ramen för gällande rätt i Sverige. Som påvisats kan polygama äktenskap även förekomma inom ramen för tvegifte trots att det finns ett uttryckligt förbud mot

¹⁹³ Jänterä-Jareborg, 'Om polygami i dagens samhälle – särskilt ur ett svenskt perspektiv', i *vänbok till Rolf Nygren*, s. 408.

¹⁹⁴ Se Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 70; Jänterä-Jareborg, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*, s. 221; Lind, 'Utmaningar inom familjerätten', SvJT 2016, s. 71.

¹⁹⁵ Lind, 'Utmaningar inom familjerätten', SvJT 2016, s. 71.

¹⁹⁶ Se exempelvis Lind, 'Utmaningar inom familjerätten', SvJT 2016, s. 72.

¹⁹⁷ Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 16.

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

det i äktenskapsbalken.¹⁹⁸ Därmed överensstämmer inte avsikten med reglerna med resultatet av tillämpningen av äktenskapsbalken för de som lever i polygama äktenskap.

10.2 Går det att hämta vägledning för hantering av polygama äktenskap från svenska domstolars avgöranden om mahr?

Mahr är precis som polygama äktenskap något som är främmande för den svenska äktenskapsregleringen. Institutet härstammar även det från Koranen och innebär att kvinnan genom äktenskapet får rätt till en gåva enligt kap. 4 vers 4 i Koranen. I tidigare praxis som redovisats har inte svensk lag tillämpats vilket resulterat i att yrkandet av *mahr* vunnit bifall.¹⁹⁹ Det tyder på att *mahr* inte anses falla inom ramen för *ordre public*-förbehållet. *Mahr* är således enligt praxis inte oförenligt med grunderna i den svenska rättsordningen. Den praxis som finns tyder också på att svenska domstolar utan problem kan bedöma tvisterna om *mahr* enligt en för domstolen främmande rättsordning. Det kan bli aktuellt för svenska domstolar att tillämpa främmande rätt då det enligt huvudregeln i 4 § LIMF är lagen i det land där makarna tog hemvist när de gifte sig som ska tillämpas om makarna inte avtalat om annat. Hemvistbegreppet har varit av central betydelse för utgången i målen. I de redovisade rättsfallen där *mahr* ansetts vara en reglering av förmögenhetsrättsliga rättsverkningar av äktenskapet, har 4 § LIMF ställt krav på att makarna ska ha varit bosatta i samma land i två år för att hemvisten ska anses ha varit ändrad. Förutom det har det även ställts krav på att personen som avsett att ändra hemvistland ska ha ändrat sin vanliga vistelseort och avsett att leva i det nya landet under en väldigt lång tid.²⁰⁰ 5 § LIMF stadgar att en rättshandling mellan makar är giltig om den stämmer överens med den lag som är tillämplig på deras förmögenhetsförhållanden. Föreskriften ska inte tolkas motsatsvis på så sätt att om något inte är giltigt enligt en viss

¹⁹⁸ Se avsnitt 3.2.

¹⁹⁹ RH 2005:66.

²⁰⁰ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 134 f.

rättsordning betyder det per automatik att rättshandlingen är ogiltig.²⁰¹ Det beror på att beslutsfattarna enligt förarbeten ska vara försiktiga med att underkänna rättshandlingar som makarna med fog har utgått från att gälla.²⁰²

Hemvistprincipen är central eftersom domstolen i NJA 2017 s. 168 utifrån den förutsatte att personen omfattades av äktenskapslagstiftningen i Sverige och erhöll det sociala skydd som rättsordningen i hemvistlandet erbjöd. Då det skydd som *mahr* avsåg att ge hustrun motsvarades av det skydd som svensk lagstiftning erbjöd, krävdes att avtalets giltighet skulle överensstämma med svensk lag enligt 5 § LIMF. Avtalet kunde jämföras med ett föravtal om bodelning som inte är giltigt enligt svensk rätt.²⁰³ Jag tolkar HD:s slutsats som att det endast i de fall som en parts intressen enligt det typfrämmande institutet går utöver det som svensk rätt erbjuder kan bli aktuellt att gå bortom svensk rätt i bedömningen. Då är det inte längre säkert att ett typfrämmande institut blir ogiltigt enligt 5 § LIMF eftersom att svensk rätt inte erbjuder något likvärdigt.

Även om det finns betydande skillnader mellan *mahr* och polygama äktenskap har instituten gemensamt att det inte finns något utrymme för dem i svensk rätt. Därför skulle praxis om *mahr* kunna vara vägledande till viss del angående hur sådana institut ska hanteras. Jag anser däremot att det finns för få avgöranden om *mahr* för att kunna hitta samband och mönster. Något som framkommer av målen är att svensk domstol inte har några problem att döma vid tvister om sådant som inte förekommer i svensk rätt. Domstolen har inte heller problem med att tillämpa främmande lag. Något domstolen däremot har svårt för är att behandla typfrämmande institut inom ramen för svensk rätt. Det tror jag beror dels på att det saknas vägledning om hur typfrämmande institut ska bemötas i främst lag och praxis, dels på att Sverige har egna regler och sociala förmåner som ger ett motsvarande skydd som de typfrämmande instituten är ämnade att ge.

²⁰¹ NJA 2017 s. 168, s. 14.

²⁰² Prop. 1989/90:87, s. 46.

²⁰³ NJA 2017 s. 168, s. 15.

Det kan bli aktuellt att tillämpa svensk rätt i eventuella framtida bodelnings- och arvstvister för personer som lever i polygama äktenskap när de har ändrat hemvist. De måste då ha uppfyllt kravet på 2 år enligt 4 § LIMF, om tvisten rör makarnas förmögenhetsförhållanden. De ska även ha ändrat vistelseort och avsett att bo där under en väldigt lång tid.²⁰⁴ Kvinnor i polygama äktenskap erhåller inte motsvarande skydd genom äktenskapsbalkens och ärvdabalkens regler som kvinnor som har avtal om *mahr*. Det går därför inte att enbart tillämpa svenska regler för bodelning och arv för att erhålla ett likvärdigt skydd som kvinnorna i polygama äktenskap erhåller genom islamisk rätt. Det måste även beslutas om huruvida polygama äktenskap ska strida mot *ordre public*-förbehållet, då det till skillnad från för *mahr* inte finns någon praxis om det. Jag anser därför att det kommer krävas mer för att reglera kvinnornas rättigheter vid eventuella tvister om bodelningar och arv när det rör sig om polygama äktenskap än när det rör sig om *mahr*.

10.3 Vilka tillämpningsproblem kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap?

För att förstå de tillämpningsproblem som kan uppstå om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap krävs inledningsvis en redogörelse för avsikten med ärvdabalkens bestämmelser. Den svenska arvsrättens principer härstammar från 1200-talet när de första reglerna om arv skrevs ner.²⁰⁵ Det var först år 1928 som efterlevande make erhöll arvsrätt men den var villkorad. År 1987 prioriterades efterlevande makes arvsrätt före de gemensamma bröstarvingarnas.²⁰⁶ När arvlåtaren varit gift måste det inledningsvis genomföras en bodelning. Den efterlevande maken har dessutom företrädesrätt till resten av arvlåtarens kvarlåtenskap som ärvs med fri förfoganderätt. Det gäller om det inte finns särkullbarn enligt 3 kap. 2 § ÄB eller testamente som föreskriver något annat. Som minst har efterlevande make enligt 3 kap. 1 § andra stycket ÄB rätt till 182 000 kr år 2018 vilket motsva-

²⁰⁴ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 134 f.

²⁰⁵ Hafström, *Den svenska familjerättens historia*, s. 109.

²⁰⁶ Prop. 1986/87:1, s. 81 f.

rar fyra basbelopp.²⁰⁷ Dit räknas också värdet som den efterlevande maken erhåller vid bodelningen.²⁰⁸

Ärvdabalkens regler utgår precis som äktenskapsbalkens från att det finns en efterlevande hustru som har rätt till bodelning och arv.²⁰⁹ Det finns således inga lagreglerade lösningar om hur kvarlåtenskapen ska delas om arvlåtaren har flera hustrur. Svensk domstol är behörig att fatta beslut om arvsfrågor för de som har sin hemvist i Sverige enligt artikel 4 i arvsförordningen. Angående vilket lands lag som ska tillämpas är det hemvistprincipen som ska vara avgörande enligt huvudregeln i artikel 21 i arvsförordningen. Precis som för *mahr* ställs det krav på att en person har ändrat sin vanliga vistelseort och avser att leva i det nya landet under en väldigt lång tid för att hemvisten ska vara ändrad.²¹⁰ Huvudregeln kan frångås om det är uppenbart att arvlåtaren haft närmare anknytning till ett annat land. Då anses personen troligtvis inte ha hemvist i landet personen bor i. Huvudregeln kan också frångås om arvlåtaren i ett förordnande om kvarlåtenskap valt att en annan lag ska tillämpas enligt artikel 22 i arvsförordningen. Då det finns personer som lever i polygama äktenskap i Sverige kan svenska domstolar behöva lösa arvstvister i framtiden där arvlåtaren har flera efterlevande makor. Problemet har diskuterats i en utredning från år 1987. Utredningen kom fram till att en anpassning av den svenska lagstiftningen för att även omfatta polygama äktenskap var för omfattande och komplicerad i förhållande till antalet polygama äktenskap som uppskattades finnas i Sverige.²¹¹ Därför åliggjer det beslutsfattaren att fatta ett beslut utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.²¹² Domstolarna uppmanades år 1987 att behandla de olika äktenskapen inom det polygama äktenskapet lika.²¹³ Det fanns också förslag på

²⁰⁷ Regeringskansliet, 'Prisbasbelopp för 2018 fastställt', september 2017, (besökt 5/2 2018).

<http://www.regeringen.se/artiklar/2017/09/prisbasbelopp-for-2018-faststallt/>

²⁰⁸ Brattström & Singer, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, s. 81.

²⁰⁹ 3 kap. 1 § ÄB.

²¹⁰ Bogdan, *Svensk internationell privat- och processrätt*, s. 134 f.

²¹¹ SOU 1987:18, s. 196.

²¹² Ibid, s. 196.

²¹³ SOU 1987:18, s. 197.

hur tvisten skulle kunna lösas.²¹⁴ Mycket har hänt sedan år 1987 och lösningar som föreslogs då är därför sannolikt föråldrade idag. Det innebär att rättstillämparen inte har någon vägledning när arv ska fördelas inom polygama äktenskap.

Det kan därför vara en idé att hämta vägledning i hur islamisk rätt har hantierat arv vid polygama äktenskap. När Koranen infördes i den förislamiska arvsordningen medförde det att kvinnan fick rätt till arv enligt islamisk arvsrätt. Hustrun ärver enligt kap. 4 vers 12 i Koranen 1/4 av kvarlåtenskapen om arvlåtaren inte har bröstarvingar och en 1/8 av kvarlåtenskapen om det finns bröstarvingar. Det är hälften av vad mannen ärver efter hustrun. För polygama äktenskap gäller samma regler. Hustrurna får gemensamt dela på den andel av kvarlåtenskapen som en hustru skulle ha rätt till.²¹⁵ Om ett liknande tillvägagångssätt skulle tillämpas enligt svensk arvsrätt skulle det innebära att de efterlevande makorna skulle få dela på det en kvinna skulle vara berättigad till efter bodelningen. Det skulle också innebära att kvinnorna gemensamt skulle ärva hela kvarlåtenskapen med fri förfoganderätt om det endast fanns gemensamma barn. Slutligen skulle det även innebära att makorna skulle få dela på basbeloppsskyddet.

Enligt islamisk rätt har mannen rätt till hälften av samtliga makors kvarlåtenskap alternativt en fjärdedel om de har barn. Det strider mot likabehandlingsprincipen och diskrimineringsförbudet.²¹⁶ Olikbehandlingen i islamisk rätt förutsätter att mannen försörjt kvinnan genom att bland annat betalat underhåll och att det finns ett äktenskapskontrakt med en utfästelse om *mahr*. Med beaktande av det är det inte säkert att det går att påvisa en olikbehandling som skulle kunna göra det möjligt att åberopa *ordre public*-förbehållet. Har personerna inom äktenskapen däremot levt enligt normerna i den svenska rättsordningen i jämställda äktenskap utan underhåll och *mahr* kan olikbehandlingen av arvslotterna anses strida mot *ordre public*.²¹⁷ Här

²¹⁴ SOU 1987:18, s. 197 f.

²¹⁵ Se Sayed, *Arvsrätt enligt Shiaislam*, s. 221.

²¹⁶ Se 1 kap. 2 § RF och artikel 14 EKMR.

²¹⁷ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 51 f.

förs liknande resonemang som i NJA 2017 s. 168 där HD kom fram till att om make har hemvist i Sverige skyddas hon av de svenska reglerna. Make är därför inte i behov av det skydd som *mahr* är ägnat att ge. På samma sätt kan mannen, om de lever enligt de svenska normerna, inte anses vara i behov av att få ärva 1/2 av kvinnans kvarlåtenskap om kvinnorna bara har rätt till 1/4 av mannens kvarlåtenskap tillsammans. Däremot kan synen på mannens behov ändras om han betalar underhåll och har gett kvinnorna en utfästelse om *mahr* i äktenskapskontraktet.

Kvinnornas intressen i polygama äktenskap är inte tillgodosedda enligt svensk rätt då monogama äktenskap är den enda formen av äktenskap som tillåts. Det uppstår därför tillämpningsproblem när svensk rätt ska tillämpas, om det finns flera efterlevande makor som ska dela på den avlidne makens kvarlåtenskap. Det finns idag inget svar på om hustrurna gemensamt har rätt till ett basbeloppsskydd eller varsitt. Om de ska dela på ett blir hustrurna lidande, om de istället ska få varsitt blir resterande arvingar lidande. Det enda mannen kan göra för att få den svenska arvsrätten att efterlikna den islamiska rättsordningen är att testamentera bort sin kvarlåtenskap. Testamente kan leda till att kvarlåtenskapen fördelas på liknande sätt som enligt islamisk rätt. Det går inte att sedan klandra testamentet med hjälp av *ordre public*-förbehållet.²¹⁸ Det beror på att testamentet, även om det är missgynnande, är gällande om det respekterar laglottsskyddet i 7 kap. 3 § ÄB.²¹⁹

Sammanfattningsvis var frågan om hur svensk rätt ska hantera polygama äktenskap i arvstvister aktuell redan år 1987. Då rekommenderades en mer omfattande utredning om invandringen av män som är gifta med flera kvinnor ökade.²²⁰ Fram till idag har antalet polygama äktenskap i Sverige ökat vilket medför att frågan nu är av ännu större betydelse.²²¹ En av anledningarna till det är att det finns tillämpningsproblem när arvsrätten ska tillämpas för personer i polygama äktenskap. Det beror på att det saknas regler för hur

²¹⁸ Sayed, *Arvsrätt enligt shiaislam*, s. 51 f.

²¹⁹ Ibid, s. 50.

²²⁰ SOU 1987:18, s. 194.

²²¹ Mot. 2017/18:2171.

kvarlåtenskapen ska fördelas när det finns flera efterlevande hustrur i den svenska arvsrätten. Svensk arvsrätt utgår från att det finns en efterlevande maka enligt 3 kap. 1 § ÄB. Det resulterar i att det inte finns någon vägledning i ärvdabalken om hur rättstillämparen ska fördela arvet mellan kvinnorna. Ett alternativ är att hustrurna får dela på vad en hustru har rätt till. Det är inte heller tillfredsställande då exempelvis basbeloppsskyddet är tänkt att täcka en makas behov. Att hämta vägledning från tidigare förslag från år 1987 eller islamisk arvsrätt är inte heller optimalt. Det beror på att förslagen som finns från år 1987 inte är uppdaterade efter dagens samhälle. Det beror också på att islamisk arvsrätt kan anses strida mot *ordre public* eftersom den efterlevande maken har rätt till den dubbla kvotdelen av kvarlåtenskapen jämfört med den efterlevande maken. Det kan strida mot diskrimineringsförbudet och likabehandlingsprincipen som tillhör grunderna i den svenska rättsordningen. Domstolen får därför hoppas på att det finns ett testamente där mannen fördelat arvet rättvist mellan kvinnorna. Annars tvingas domstolen göra en enskild bedömning av varje individuellt fall.

10.4 Vad blir konsekvenserna av tillämpningsproblemen för de som lever i polygama äktenskap?

Besvarandet av frågan bygger till stor del på statistiken från Skatteverket. Den rättspolitiska diskussionen aktualiseras genom en analys av rättsreglernas sociala konsekvenser för de som lever i polygama äktenskap. Då tillämpningsproblemen inte aktualiserats hittills i svensk praxis går det än så länge bara att göra antaganden.²²²

Vad som kan konstateras utifrån Skatteverkets undersökning är att av de 169 personer som antas leva i äkta polygama äktenskap är det bara 38 som lever

²²² Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 7.
<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

med fler än en maka i Sverige.²²³ Det utesluter däremot inte att det kan finnas fler kvinnor i Sverige som männen är gifta med men att äktenskapen inte anmälts till Skatteverket. Statistiken tyder på att det är en majoritet som tvingas leva i andra länder än personerna de är gifta med. Det medför att familjer splittras. Det kan anses strida mot rätten till respekt för sitt privat- och familjeliv enligt artikel 8 i EKMR. Artikeln får endast inskränkas med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd, skyddet för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Utifrån svaren på de två första frågorna kan det konstateras att polygama äktenskap tolereras under vissa omständigheter i Sverige. Polygama äktenskap strider enligt min åsikt inte heller mot landets säkerhet eller skyddet för hälsa och moral. Huruvida äktenskapen kan anses strida mot andra personers fri- och rättigheter beror det på vilka de andra personerna anses vara. Några utomstående personers fri- och rättigheter påverkas inte enligt min mening. Om andra personer innefattar makarna kan äktenskapen anses strida mot deras fri- och rättigheter genom diskrimineringsförbudet och likabehandlingsprincipen. Det beror däremot på omständigheterna i det enskilda fallet.

Det finns en kategori som lämnas helt oskyddad om inte domstolen erkänner äktenskapen och det är de som lever i informella äktenskap. Informella äktenskap betraktas inte som äktenskap enligt äktenskapsbalkens regler. Därför har de som lever i informella äktenskap varken rätt till bodelning, företrädesrätt till kvarlåtenskapen eller skydd genom basbeloppsregeln.²²⁴ Således kommer inte de efterlevande kvinnorna i de informella äktenskapen behandlas lika med den efterlevande maken i äktenskapet som erkänns enligt svensk rätt. Det leder till att äktenskapen inte heller kan tillåtas enligt Koranen eftersom det i kap. 4 vers 3 stadgas att kvinnorna måste behandlas lika.

²²³ Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018), s. 7.

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>,

²²⁴ Bergquist & Fayad, *Internationell äktenskapsrätt en kommentar*, s. 63.

Genom att det endast är en maka som har rätt att begära om bodelning och arvsrätt så länge inte domstolen erkänner de informella äktenskapen, uppfyller inte polygama äktenskap, där det också finns informella äktenskap, kraven i Koranen.

Som framgått av föregående avsnitt finns det inget svar på i vilken utsträckning kvinnorna ärver som lever med de 38 männen som har fler än en hustru folkbokförda i Sverige. Hustrurna i erkända polygama äktenskap erhåller däremot skydd enligt äktenskapsbalken och ärvdabalkens regler till skillnad från kvinnorna i informella äktenskap. Hustrurna i polygama äktenskap har rätt till en viss del av det svenska basbeloppsskyddet. På grund av tillämpningsproblemen och bristen på vägledning är det dock osäkert om hustrurna i polygama äktenskap åtnjuter samma skydd som en hustru i ett monogamt äktenskap. Om parterna i äktenskapen är medvetna om det själva ställer jag mig mycket tveksam till. Det tror jag beror på att olikheterna mellan hustrurna i polygama äktenskap och kvinnorna i informella äktenskap uppstår först när den ena maken avlider eftersom ärvdabalkens regler inte aktualiseras innan dess.

Utan föreskrifter om hur äktenskapsbalken och ärvdabalken ska tillämpas och vägledande praxis saknas förutsebarhet. Anledningen till det är eftersom att det idag inte är möjligt att få kunskap om hur svensk lag ska tillämpas på polygama äktenskap. De som blir lidande är hustrurna i de polygama äktenskapen. Hustrur som tvingas leva i ovisshet, hustrur som inte vet vad de har rätt till vid separation och dödsfall. Hustrur som kan behöva skilja sig och ingå ett nytt monogamt äktenskap för att tillsäkra sig en tryggad framtid. Även de hustrur som delar en man med en hustru som inte är bosatt i Sverige påverkas, då de hustrurna som är bosatta utomlands också har rätt till arv. Kvinnorna i informella äktenskap blir också lidande. De kvinnornas äktenskap erkänns inte av äktenskapsbalken, således skyddas de varken av äktenskapsbalkens eller ärvdabalkens regler. Kvinnorna kan av de anledningarna likställas med ogifta kvinnor. De sociala konsekvenserna av tillämpningsproblemen som uppstår genom äktenskapsbalkens och ärvdabal-

kens regler för kvinnor som lever i polygama- och informella äktenskap är, som jag redogjort för, flera. Det krävs en förändrad reglering som behandlar alla äktenskap lika för att reducera tillämpningsproblemen. Då avlägsnas även de sociala konsekvenserna för hustrur i polygama äktenskap genom att hustrurnas behov tillgodoses.

11 Slutsats

I föregående kapitel har de inledande frågeställningarna besvarats. Frågornas syfte har varit att belysa det utrymme och de gränser som svensk rätt uppställer i förhållande till främmande rättstraditioner. Nedan följer de slutsatser jag anser att det går att dra baserat på analysen.

Enligt min mening tolereras polygama äktenskap i viss utsträckning enligt äktenskapsbalken. Polygama äktenskap accepteras också enligt den internationella privaträtten. Så länge de polygama äktenskapen erkänns och registreras i folkbokföringsregistret anser jag att polygama äktenskap tillåts inom ramen för gällande rätt i Sverige. Jag anser att den praxis som finns om *mahr*, trots att det egentligen finns för lite, till viss del kan vara vägledande för svenska domstolar som hanterar tvister för personer i polygama äktenskap. Åtminstone fram till dess att det finns regler eller praxis som behandlar polygama äktenskap. De tillämpningsproblem som uppstår om den svenska arvsrätten ska appliceras på polygama äktenskap menar jag är en bidragande effekt till varför polygama äktenskap är problematiska. Polygama äktenskap kommer enligt min mening fortsätta vara problematiska till det finns en lösning på hur arvet ska fördelas när det finns flera hustrur. Jag tror att få är medvetna om de konsekvenser som kan uppstå av tillämpningsproblemen för de som lever i polygama äktenskap. Då konsekvenserna visar sig först när maken avlidit borde de vanligaste konsekvenserna bli att det blir problematiskt att fördela kvarlåtenskapen.

Utrymmet svensk rätt uppställer i förhållande till främmande traditioner när det gäller polygama äktenskap kan vid en första anblick verka finnas eftersom polygama äktenskap till viss del tolereras och erkänns i svensk rätt. Trots det anser jag att det inte finns något utrymme för dem. Det beror på att de svenska reglerna utgår från att människor med hemvist i Sverige lever i monogama äktenskap. Jag anser därför, som Skatteverket påpekat, att det är nödvändigt med en förändrad reglering som antingen behandlar alla äktenskap lika eller som inte erkänner polygama äktenskap.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

SOU 1972:41 *Familj och äktenskap 1.*

SOU 1979:89 *Kvinnors arbete.*

SOU 1987:18 *Internationella familjerättsfrågor.*

Utskottsbetänkanden

2008/09:CU19 *Könsneutrala äktenskap och vigselfrågor.*

Propositioner och regeringsskrivelser

Prop. 1973:32 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken m.m.*

Prop. 1973:158 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1904: 26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap, m.m.*

Prop. 1986/87:1 *Om äktenskapsbalk m.m.*

Prop. 1989:90:87 *Om vissa internationella frågor rörande makars förmögenhetsförhållanden.*

Prop. 2003/04:48 *Åtgärder mot barn och tvångsäktenskap.*

Prop. 2013/14:208 *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor.*

Övrigt riksdagstryck

Mot. 2017/18:2171, Maria Stockhaus (m), *Konsekvenserna för Sverige rörande månggifte*.

Litteratur

Agell, Anders & Brattström, Margareta, *Äktenskap, samboende, partnerskap*, 5. Uppl., [uppdaterade] uppl., Iustus, Uppsala, 2011.

Bengtsson, Bertil, 'SOU som rättskälla' SvJT 2011, nr. 8, s. 777-785.

Bergquist, Ulf & Fayad, Anna, *Internationell äktenskapsrätt: en kommentar*, Stockholm, 2017.

Bogdan, Michael, 'Ordre public och tvingande rättsregler i Haagkonventionerna om internationell privat- och processrätt', SvJT 1993, nr. 4, s. 308-318.

Bogdan, Michael, *Komparativ rättskunskap*, 2. Uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2003.

Bogdan, Michael, *Svensk internationell privat- och processrätt*, 8. Uppl., Nordstedts juridik, Stockholm, 2014.

Brattström, Margareta & Singer, Anna, *Rätt arv: fördelning av kvarlåtenskap*, 4., [omarb.] uppl., Iustus, Uppsala, 2015.

Hafström, Gerhard, *Den svenska familjerättens historia*, 9., Uppl., Juridiska föreningen i Lund, Lund, 1975.

Hjärpe, Jan, 'Om islamisk rättstradition och dess aktuella problematik', i *Familj, rätt och religion, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*. 1. Uppl., Uppsala, 2010 s. 185-204.

- Jareborg, Nils, 'Rättsdogmatik som vetenskap' SvJT 2004, nr. 1, s. 1-10.
- Jawad, H.A., *The rights of women in Islam: an authentic approach*, Macmillan, Basingstoke, 1998.
- Jänterä-Jareborg, Maarit, 'Transnationella familjer ur ett internationellt privaträttsligt perspektiv – särskilt avseende äktenskap' i *Familj, religion, rätt, en antologi om kulturella spänningar i familjen, med Sverige och Turkiet som exempel*. 1. Uppl., Uppsala, 2010 s. 205-241.
- Jänterä-Jareborg, Maarit, 'Om polygami i dagens samhälle - särskilt ur ett svenskt perspektiv' i Vänbok till Rolf Nygren / [ed] Maarit Jänterä-Jareborg & Mats Kumlien, Iustus förlag, Uppsala, 2011, s. 389-411.
- Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod' i Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. Uppl., Studentlitteratur, Lund 2013, s. 21-45.
- Lambertz, Göran 'Nyttig och onyttig rättsvetenskap' SvJT 2002, nr. 3, s. 261-278.
- Lind, Göran, 'Utmaningar inom familjerätten', SvJT 3016 festskrift, 2016, s.68-86.
- Olsen, Lena, 'Rättsvetenskapliga perspektiv', SvJT 2004, nr. 2, s. 105-145
- Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 3 uppl., Nordstedts juridik, Stockholm, 2015.
- Sandgren, Claes, 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?', *Tidsskrift for Rettsvetenskap* 0405/2005 s. 648-656.
- Sayed, Mosa, *Islam och arvsrätt i det mångkulturella Sverige: en internationellt privaträttslig och jämförande studie*, Iustus, Diss. Uppsala: univ., 2009, Uppsala, 2009.

Sayed, Mosa, 'Svensk och Islamisk familjerätt – en jämförelse', juridisk publikation 2010, nr. 2, s. 201-234.

Sayed, Mosa, 'Är den islamiska rätten en evigt religiös lag? En analys av förändringstendenser i den islamiska familjerätten', i *Vänbok till Rolf Nygren* / [ed] Maarit Jänterä-Jareborg & Mats Kumlien, Iustus förlag, Uppsala 2011, s. 413-434.

Sayed, Mosa, *Arvsrätt enligt shiaislam: med jämförelser av shia- och sunnimuslimska arvssystem*, Upplaga 1:1, Iustus förlag, Uppsala, 2016.

Schiratzki, Johanna, *Muslimsk familjerätt: i svenskt perspektiv*, 2., [uppdaterade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2001.

Singer, Anna, 'Familjerätten – en kulturyttring?' i: Red. Anna Singer, Maarit Jänterä-Jareborg och Astrid Schlytter, *Familj, rätt och religion. En antologi om kulturella spänningar i familjen – med Sverige och Turkiet som exempel*, 1. Uppl., Uppsala 2010 s.243-272.

Sörgjerd, Caroline, 'Äktenskapets roll i det föränderliga svenska samhället': *Vänbok till Rolf Nygren* / [ed] Maarit Jänterä-Jareborg & Mats Kumlien, Iustus förlag, Uppsala 2011, s. 185-205.

Valguarnera, Filippo, 'Den komparativa metoden' i: Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. Uppl., Studentlitteratur, Lund 2013, s. 141-173.

Åhman, Karin '2 kap. RF, Europakonventionen och EU:s stadga om grundläggande rättigheter – en jämförelse, SvJT 3016 festskrift, 2016, s. 460-478.

Elektroniska källor

Migrationsverket, 'Inkomna ansökningar om asyl, 2017', januari 2018, (besökt 28/1 2018).

<https://www.migrationsverket.se/download/18.4100dc0b159d67dc6146d7/1514898751102/Inkomna%20ansökningar%20om%20asyl%202017%20-%20Applications%20for%20asylum%20received%202017.pdf>

Regeringen, 'Mål för rättsväsendet', september 2014, (besökt 5/2 2018).

<http://www.regeringen.se/regerings-politik/rattsvasendet/mal-for-rattsvasendet/>

Regeringskansliet, 'Prisbasbelopp för 2018 fastställt', september 2017, (besökt 5/2 2018).

<http://www.regeringen.se/artiklar/2017/09/prisbasbelopp-for-2018-faststallt/>

Skatteverket, 'Månggifte i folkbokföringsregistret', Dnr 204 402 092 – 17/13, januari 2018, (besökt 28/1 2018).

<https://www.skatteverket.se/download/18.4a4d586616058d860bc7b3a/1516808177859/Månggifte+i+folkbokföringsregistret+204+402+092+-+17+113.pdf>

Skatteverket, 'Skatteverket vill ha skärpta regler kring registrering av månggifte', januari 2018, (besökt 13/2 2018).

<https://www.skatteverket.se/omoss/press/pressmeddelanden/2018/2018/skatteverketvillhaskarptareglerkringregistreringavmånggiften.5.4a4d586616058d860bc7b48.html?q=månggifte>

Ungdomsstyrelsen 'Giftna mot sin vilja' 2009:5, juni 2009, (besökt 26/2 2018).

https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/gift-mot-sin-vilja.pdf

Lagbokscommentarer

Lindell, Karin & Hall, Monica, Lindell & Hall [Äktenskapsbalken (1987:230) kommentaren till 2 kap 1 §, not 10], i Karnov, internet, besökt 2018-04-12.

Tottie. Lars & Teleman, Örjan: Äktenskapsbalken: en kommentar, (11 maj 2017, Zeteo), besökt 2018-02-08.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 2017 s. 168.

Högsta förvaltningsdomstolen

HFD 2012 ref. 17.

Hovrätten

RH 1993:116.

RH 2005:66.

EU-domstolen

Pellegrini v. Italy, no. 30882/96, 20 juli 2001.